

วิเคราะห์นโยบายยุคาลิปตัส
จากแง่มุมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ
และการเมือง

วิเคราะห์นโยบายยุคาลิปตัส จากแง่มุมผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ และการเมือง

POLITICAL ECONOMY OF EUCALYPTUS
: A CASE OF BUSINESS COOPERATION BY
THE THAI GOVERNMENT AND ITS BUREAUCRACY

โดย

อภิชัย พันธเสน
สมบูรณ์ ศิริประชัย
ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์
คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

WHITE PAPER No. 5

**POLITICAL ECONOMY OF EUCALYPTUS : A CASE
OF BUSINESS COOPERATION BY THE THAI
GOVERNMENT AND ITS BUREAUCRACY**

compiled by : **APICHAJ PUNTA SEN
SOMBOON SIRIPRACHAI
CHAIYUTH PUNYASAVATSUT**

A Part of Documents for the House Standing Committees

published by : **INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES
THE SOCIAL SCIENCE ASSOCIATION OF
THAILAND**

with support from : **KONRAD ADENAUER FOUNDATION**
October 1991

สมุดปกขาว ฉบับที่ 5

วิเคราะห์นโยบายยุคอาลิปต์ จากแง่มุมผลประโยชน์
ทางเศรษฐกิจและการเมือง

ประมวลโดย : อภิชัย พันธเสน

สมบูรณ์ ศิริประชัย

ชัยยุทธ ปัญญาสวัสดิ์สุทธิ์

ส่วนหนึ่งของชุดเอกสารสำหรับคณะกรรมการสามัญของรัฐสภา

จัดพิมพ์เผยแพร่โดย : สถาบันนโยบายศึกษา
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

ได้รับการสนับสนุนจาก : มูลนิธิคอนราด อเดนาวร์
ตุลาคม 2534

พิมพ์ที่ มาสเตอร์เพรส

Preface

The White Paper Series is a part of the Documents for the House Standing Committees which are publications of the Data & Information Center, a center under the auspices of Institute of Public Policy Studies, the Social Science Association of Thailand with support from the Konrad Adenauer Foundation, Federal Republic of Germany. Its objective is to promote the views, knowledge and experiences of those who know and are responsible for putting policies into practice, and relating these to those who make policies into practice, and relating these to those who make policies and those who have to work with them.

The White Paper Series selects issues or subjects which are of interest to the MPs, House Standing Committees and House Extraordinary Committees. It aims to provide information, not to influence their views of decisions on the subjects. Opinion, if any, in the White Paper Series is strictly of the researcher or the compiler alone and not of the Social Science Association of Thailand.

Chai-Anan Samudavanija
Director, Institute of Public Policy Studies
The Social Science Association of Thailand.

เอกสาร “สมุดปกขาว” เป็นส่วนหนึ่งของชุดเอกสารสำหรับ คณะกรรมการการศึกษาระดับอุดมศึกษา ซึ่งสถาบันนโยบายศึกษา สมาคม สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิคอนราด อเดนาวร์ สถาบันนโยบายศึกษาจัดทำชุดเอกสารสำหรับคณะกรรมการ การศึกษาระดับอุดมศึกษา เพื่อส่งเสริมทัศนะอันกว้างไกล ความรู้และ ประสบการณ์ของผู้ซึ่งมีบทบาทในการกำหนดนโยบาย และผู้ที่มีส่วน ในการนำนโยบายสู่ภาคปฏิบัติรวมตลอดถึงผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการ นโยบายสาธารณะทุกขั้นตอน

เอกสาร “สมุดปกขาว” เป็นเอกสารประมวลเรื่องราวที่น่าสนใจ สำหรับสมาชิกวุฒิสภา คณะกรรมการการศึกษาระดับอุดมศึกษา และคณะกรรมการ วิชาสามัญ โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง รวมนั้น ๆ ไม่ได้มุ่งหวังที่จะมีอิทธิพลต่อทัศนคติหรือการตัดสินใจของ บุคคลดังกล่าวแต่ประการใด ความเห็นซึ่งอาจปรากฏอยู่ใน “สมุดปกขาว” เป็นความเห็นส่วนตัวของผู้วิจัยหรือผู้รวบรวม ไม่ใช่ความเห็นของสมาคม สังคมศาสตร์แห่งประเทศไทยแต่อย่างใด

ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ผู้อำนวยการ สถาบันนโยบายศึกษา
สมาคมสังคมศาสตร์แห่งประเทศไทย

INSTITUTE OF PUBLIC POLICY STUDIES

Chai-Anan Samudavanija	Director
M.R.Sukhumbhand Paribatra	Deputy Director
Manoot Watanakomen	Deputy Director, Director (Hon.). Data & Information Center
Bowornsak Uwanno	Director, Legislative Research Center
Somsakdi Xuto	Director, Radio Programme
Phuwadol Songprasert	Director, MPs Dialogue Programme
Juanjai Ajanant	Director, Representative Institutions Human Resource Development Center
Theerapat Serirangsan	Editor, Parliament newspaper

คณะกรรมการบริหาร สถาบันนโยบายศึกษา

นายชัยอนันต์ สมุทวณิช

ม.ร.ว.สุขุมพันธุ์ บริพัตร

นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร

นายบวรศักดิ์ อุวรรณโณ

นายสมศักดิ์ ชูโต

นายภูวดล ทรงประเสริฐ

นายชวนชัย อัจฉรินทร์

นายธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ผู้อำนวยการ

รองผู้อำนวยการ

รองผู้อำนวยการ และ

ผู้อำนวยการฝ่ายเอกสารและข้อมูล

ทางวิชาการ (กิตติมศักดิ์)

ผู้อำนวยการฝ่ายวิจัยกฎหมาย

กับการพัฒนา

ผู้อำนวยการฝ่ายโครงการวิทยุ

ผู้อำนวยการฝ่ายรัฐสภาสัญจร

ผู้อำนวยการส่งเสริมเผยแพร่และ

ฝึกอบรม

บรรณาธิการหนังสือพิมพ์ผู้แทนราษฎร

ความนำ

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรม

เชื้อกระดาษและกระดาษ

ยุคาลิปต์สในฐานะที่เป็นแหล่งวัตถุดิบใหม่

ผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากการปลูกสวนยุคาลิปต์ส

ผลประโยชน์ทางธุรกิจร่วมกับการเมือง

ผลทางนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม

จากการปลูกยุคาลิปต์ส

ระรอกของการประท้วงการปลูกยุคาลิปต์ส

บทส่งท้าย

บรรณานุกรม

บางส่วนของประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท

“เราไม่ได้ปรารถนาเลยที่จะให้มีผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย แต่เราก็สร้างขึ้นมาเองโดยไปชี้หน้าชาวบ้านที่เขาปกครองตัวเองดีแล้ว เรียกร้อยแล้วเป็นประชาธิปไตยอย่างด้อยชอบแล้ว ว่าบุกรุกเข้ามาอยู่ในป่าสงวน และขับไล่ให้เขาย้ายออกไป คนเหล่านั้นเขาทำกรงงานเข้มแข็ง ทำงานดีตลอดเวลาหลายปีมาแล้วจากนครศรีธรรมราชไม่เคยทำลายป่า แต่บังเอิญกฎหมายบอกป่าสงวนนั้นใครบุกรุกไม่ได้ เขาจึงเดือดร้อน ป่าสงวนนั้นเราขีดเส้นบนแผนที่เจ้าหน้าที่จะไปถึงได้หรือไม่ได้ก็ช่างและส่วนมากก็ปรากฏว่าเจ้าหน้าที่ไม่ได้ไป ดังนั้นราษฎรจะทราบได้อย่างไรว่าที่เขาเข้ามาอาศัยอยู่เป็นป่าสงวน และเมื่อเราถือว่าเขาเป็นชาวบ้าน ก็ไปกดหัวเขาว่าเขาต้องทราบกฎหมาย แต่กฎหมายอย่างนี้เป็นแต่เพียงขีดเส้นทับเขาไม่ใช่กฎหมายแท้ ที่เป็นกฎหมายก็เพราะพระราชบัญญัติป่าสงวนเป็นกฎหมาย ซึ่งจะให้เขาทราบเองเป็นไปไม่ได้เพราะทางฝ่ายปกครองไม่ได้นำเอากฎหมายนั้นไปแจ้งแก่เขา....” (ประมวลพระราชบัญญัติและพระบรมราโชวาท 2530 : 19)

“ป่าสงวนเดิมก็เป็นป่า คือ มีต้นไม้ มีสัตว์ป่าซึ่งมีกฎหมายในการที่จะเข้าไปทำประโยชน์ แต่กฎหมายไม่ได้พูดถึงมนุษย์ที่อยู่ในป่า ไม่ได้พูดว่ามนุษย์ที่เข้าไปทำมาหากินโดยไม่รู้ว่ามีความหมายคุ้มครองนั้นจะว่าอย่างไร....” (ประมวลพระราชบัญญัติและพระบรมราโชวาท 2530 : 26)

“ที่พูดถึงเรื่องนี้ก็เพราะนึกถึงปัญหาเรื่องกรรมสิทธิ์ที่ดินว่า กฎเกณฑ์ใดจะทำให้ผู้ใดจะมีกรรมสิทธิ์ แล้วก็ไม่ต้องเบียดเบียนกัน และกฎหมายจะเข้าไปตัดสินอย่างไรว่าใครมีสิทธิ์ก็ตามหลักนั้นว่า ผู้ที่มีใบสำคัญจึงจะเป็นเจ้าของที่ดินได้ แต่ตามความจริงเดี๋ยวนี้คนที่ทำงานในที่ดินเป็นเวลาสิบ ๆ ปี ได้ทำให้ดินนั้นเป็นประโยชน์ขึ้นมาโดยไม่เบียดเบียนคนอื่น เป็นคนไม่มีกรรมสิทธิ์ถ้าไม่มีใบอะไรอย่างหนึ่งที่แสดงกรรมสิทธิ์ ส่วนผู้ที่ไปอำเภอกแล้วไปขอใบสำคัญในเรื่องที่ดิน แล้วนายอำเภอบอกว่าที่ดินว่างเปล่า จงได้ เป็นผู้ได้กรรมสิทธิ์หรือถ้ายังจงไม่ได้เพราะว่าเป็นป่าสงวน เมื่อป่าสงวนยกเลิกไปก็ผู้นั้นมีสิทธิ์ก่อน ไม่ได้นึกถึงคนที่อยู่ข้างในเพราะไม่เคยเห็น อย่างนี้ใครจะเป็นผู้คุ้มครองประชาชนที่ทำงาน ที่เชื่อได้ว่าเป็นคนที่มีคุณธรรมสุจริตที่ไปบุกเบิกที่โดยไม่ทราบว่าเป็นป่าสงวน หรือไปบุกเบิกก่อนที่ป่านั้นถูกสงวนไว้ตามกฎหมาย.....” (ประมวลพระราชบัญญัติและพระบรมราโชวาท 2530 : 36)

ความนำ

การถกเถียงในเรื่องนโยบายการปลูก “สวนยูคาลิปตัส” ของรัฐบาล ซึ่งมีกรมป่าไม้เป็นผู้รับผิดชอบนั้นเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นไม่นานมานี้เองและคงจะดำเนินต่อไปอีกในอนาคต กรมป่าไม้ได้นำพันธุ์ไม้ดังกล่าวเข้ามาทดลองปลูกในประเทศไทย ตั้งแต่ พ.ศ. 2489 ซึ่งมีชื่อเป็นทางการว่า ยูคาลิปตัส คามาลดูลเลนซิส (eucalyptus camaldulensis) หรือเรียกตามภาษาท้องถิ่นของประเทศออสเตรเลีย ซึ่งเป็นแหล่งที่มาของพันธุ์ไม้นี้ว่า เรดกัม (red gum) แม้ว่าการทดลองปลูกพันธุ์ไม้ยูคาลิปตัสมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 แต่การส่งเสริมให้มีการเพาะปลูกแบบขนานใหญ่เพิ่งมีขึ้นหลังจากปี พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา ด้วยเหตุนี้การส่งเสริมให้มีการปลูกยูคาลิปตัสขนานใหญ่จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเมื่อไม่นานมานี้เอง ปัจจุบันมีการปลูกไม้พันธุ์ดังกล่าวประมาณร้อยละ 10 ของเนื้อที่ทั้งหมดที่กรมป่าไม้เรียกว่า “ป่าที่ปลูกขึ้นใหม่” ปัญหาคือ การปลูกสวนยูคาลิปตัสนั้นสมควรจะเรียกว่า “ป่า” หรือไม^{*} ทั้งนี้มีข้อกังขาว่า ประการแรก ต้นยูคาลิปตัสจะสามารถดึงดูดและเก็บความชื้นไว้ในดิน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารตามธรรมชาติ ดังเช่นที่ป่าไม้ตามธรรมชาติสามารถทำหน้าที่นี้ได้หรือไม่ (กรมป่าไม้นิยาม “แหล่งต้นน้ำลำธารตามธรรมชาติ” ว่าเป็นแหล่งน้ำ, พื้นที่รับน้ำ หรือหน่วยทางอุทกวิทยา) ประการที่สอง การปลูกสวนยูคาลิปตัส จะสามารถช่วยให้สัตว์ป่าอาศัยและแพร่พันธุ์ออกไปได้อย่างเดียวกับป่าธรรมชาติหรือไม่ ดังนั้นในการวิเคราะห์นโยบายยูคาลิปตัสจึงจำเป็นต้องยกเอาประเด็นของปัญหานี้วเคราะห์และสภาพแวดล้อมที่เกิดจากการปลูกสวนยูคาลิปตัสขึ้นมาพิจารณาด้วย

* ผู้เขียนมีความเห็น ไม่ควรเรียกว่าการปลูก “ป่า” ยูคาลิปตัส เพราะการปลูกพืชชนิดเดียวเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ โดยก่อให้เกิดผลกระทบทางระบบนิเวศวิทยามากมายนั้น ไม่ควรจะเรียกให้เกิดความสับสนกับกรณีของป่าไม้ที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ

นอกจากข้ออภิปรายดังกล่าวแล้ว งานศึกษานี้จะอธิบายต่อไปอีกว่า เพราะเหตุใดกรมป่าไม้ถึงได้แนะนำให้มีการปลูกยูคาลิปตัส ในฐานะที่เป็นโครงการ “ปลูกป่า” และมีประเด็นอะไรที่เป็นเรื่องแอบแฝงอยู่เบื้องหลังนโยบายดังกล่าวของกรมป่าไม้ หรือว่าข้อโต้เถียงในเรื่องการ “ปลูกป่า” เป็นเพียงการดึงความสนใจไปจากปัญหาสภาพแวดล้อม แต่แท้ที่จริงแล้วการที่เสนอให้ปลูกพันธุ์ไม้ดังกล่าวยังมีประเด็นเรื่องผลประโยชน์ทางธุรกิจแอบแฝงอยู่เบื้องหลังใช่หรือไม่ และข้อเสนอดังกล่าวจะมีผลต่อชาวบ้านชาวไร่รายย่อยเพียงใด ถ้าหากเสนอให้ปลูกสวนยูคาลิปตัสได้สำเร็จ รวมทั้งในระยะยาว ประเทศชาติจะได้รับผลกระทบทางนิเวศวิทยาและเกิดผลเสียต่อสังคมส่วนรวมอย่างไร ทั้งหมดนี้คือประเด็นที่น่าเสนอในงานศึกษานี้

กรณีของยูคาลิปตัสเป็นเพียงกรณีตัวอย่างของการใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเพื่ออธิบายพฤติกรรมของรัฐบาลและข้าราชการที่เกี่ยวข้อง ในการสนองตอบต่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะสั้น แต่เป็นที่น่าเศร้าใจว่า พฤติกรรมดังกล่าวอาจจะมีผลกระทบในระยะยาวต่อสภาพนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมรวมทั้งจะก่อให้เกิดความหายนะทางเศรษฐกิจในระยะยาวด้วย

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ และกระดาษ

นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2501 ภายหลังจากที่รัฐบาลของ จอมพล แปลก พิบูลสงคราม ซึ่งเน้นการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจแบบชาตินิยมได้ถูกโค่นลงด้วยความร่วมมือระหว่างสหรัฐอเมริกาและพลเอก สฤษดิ์ ธนะรัชต์ (ยศในขณะนั้น) และได้มีการจัดตั้งรัฐบาลต่อมา โดยนายพจน์ สารสิน และพลเอก ถนอม กิตติขจร (ยศในขณะนั้น) รัฐบาลที่ตั้งขึ้นมาใหม่ก็เริ่มส่งเสริมการขยายตัวของธุรกิจของเอกชน และการลงทุนจากต่างประเทศ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งในการต่อสู้กับปัญหาคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย วิสาหกิจของเอกชนและการลงทุนจากต่างประเทศได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากรัฐบาลในบรรดาวิสาหกิจเหล่านี้ อุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษนับเป็นอุตสาหกรรมหนึ่งในบรรดาอุตสาหกรรมที่ได้ขยายตัวอย่างรวดเร็วตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

ในระหว่าง พ.ศ. 2517-2528 ขณะที่ภาคหัตถอุตสาหกรรมทั้งหมดมีอัตราการขยายตัวเพิ่มขึ้น ร้อยละ 7.8 ต่อปี แต่อัตราการขยายตัวของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษนั้นขยายตัวถึงร้อยละ 8.1 ต่อปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวปริมาณการใช้กระดาษทุกชนิด เพิ่มขึ้นจาก 260,000 ตันต่อปี มาเป็น 630,000 ตันต่อปี การผลิตกระดาษเพื่อการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้นจาก 97,000 ตันต่อปี มาเป็น 294,100 ตันต่อปี หรือมีอัตราการขยายตัวของการผลิตร้อยละ 10.6 (ดาว และคณะ 2530) ความต้องการกระดาษเพื่อการอุตสาหกรรมที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วนั้นเป็นการสนองตอบต่อการขยายตัวอย่างรวดเร็วของภาคหัตถอุตสาหกรรมภายในประเทศนั่นเอง ในปี พ.ศ. 2528 สัดส่วนของความต้องการกระดาษเพื่อการอุตสาหกรรมต่อความต้องการกระดาษทั้งหมดเพิ่มสูงถึงร้อยละ 71.0 ตัวเลขดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงความสำคัญเป็นอย่างยิ่งของกระดาษเพื่อกิจการอุตสาหกรรม

อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษของไทยได้มีประวัติของการพัฒนามายาวนานพอสมควร โรงงานกระดาษแห่งแรกก่อตั้งขึ้นใน พ.ศ. 2466 สามารถผลิตกระดาษได้วันละ 1 ตัน โดยใช้เศษกระดาษที่มีอยู่เป็นวัตถุดิบ ปี พ.ศ. 2478 มีการสร้างโรงงานกระดาษที่จังหวัดกาญจนบุรี สามารถผลิตทั้งเยื่อกระดาษและกระดาษจากไม้ไผ่ได้วันละ 10 ตัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2488 มีการตั้งโรงงานกระดาษในฐานะที่เป็นรัฐวิสาหกิจขึ้นที่บางปะอิน วัตถุดิบที่ใช้สำหรับโรงงานนี้คือ ฟางข้าว และหญ้าขจรจบ มีขีดความสามารถในการผลิตประมาณ 9000 ตัน/ปี (ดาว และคณะ 2530)

ตัวเลขเกี่ยวกับการผลิตเยื่อกระดาษก่อน พ.ศ. 2525 นั้นค่อนข้างกระจัดกระจาย เยื่อกระดาษที่ใช้ในการผลิตกระดาษส่วนใหญ่นำเข้ามาจากต่างประเทศ เนื่องจากวิกฤตการณ์น้ำมันในปี พ.ศ. 2516/17 ราคาเยื่อกระดาษในตลาดโลกได้ถีบตัวสูงขึ้นสูงอย่างรวดเร็ว จูงใจให้ผู้ผลิตพยายามผลิตเยื่อกระดาษภายในประเทศ สถิติของการผลิตเยื่อกระดาษเท่าที่พอจะรวบรวมได้เริ่มในปี พ.ศ. 2520 โดยที่ขีดความสามารถในการผลิตเพิ่มขึ้นจาก 39,000 ตันต่อปี ในปี พ.ศ. 2520 มาเป็น 104,500 ตันต่อปี ในพ.ศ. 2525 (ดูตารางที่ 1)

เยื่อกระดาษสามารถจำแนกออกเป็นสองประเภท คือ ประเภทใยสั้นและประเภทใยยาว ประเภทใยสั้นนั้นใช้วัตถุดิบจำพวกไม้เนื้อแข็ง ปอ หญ้าขจรจบ ชานอ้อย ฟางข้าว และไม้ไผ่ ส่วนเยื่อกระดาษประเภทใยยาวนั้นผลิตจากไม้

ตารางที่ 1
ปริมาณการผลิตเยื่อกระดาษในประเทศไทย

พ.ศ.	ปริมาณการผลิต (ตัน)	พ.ศ.	ปริมาณการผลิต (ตัน)
2520	32,600	2527	86,025
2521	37,200	2528	99,352
2522	37,200	2529	116,732
2523	24,200	2530	134,875
2524	16,400	2531	147,169
2525	38,674	2532	146,894
2526	68,100		

ที่มา : ข้อมูล ตั้งแต่ พ.ศ. 2527 ถึงปัจจุบัน ได้จาก ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ข้อมูลก่อน พ.ศ. 2527 ได้จาก TDR "Potential of Commercial Fast-growing Tree Plantations in Thailand", February 1983. Table 13

เนื้ออ่อนประเภทไม้สน เยื่อใยยาวใช้สำหรับผลิตกระดาษที่มีคุณภาพดีเพื่อการพิมพ์ หรืออุตสาหกรรมสิ่งพิมพ์ ส่วนเยื่อใยสั้นใช้สำหรับการผลิตกระดาษที่มีคุณภาพรองลงมาและกระดาษเพื่ออุตสาหกรรม

ประเทศไทยไม่สามารถจะผลิตเยื่อกระดาษประเภทเส้นใยยาวได้ เนื่องจากไม้สนประเภทดังกล่าวขึ้นได้ดีเฉพาะในภาคที่มีอากาศหนาว ประมาณร้อยละ 70 ของเยื่อกระดาษใยยาวนำเข้ามาจากประเทศแคนาดา ส่วนที่เหลือนำเข้าจากประเทศ ญี่ปุ่น นิวซีแลนด์ และสวีเดน เนื่องจากการผลิตกระดาษเพื่ออุตสาหกรรมนั้นใช้เฉพาะเยื่อใยสั้น ฉะนั้นเยื่อกระดาษที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้จึงหมายถึงเฉพาะเยื่อใยสั้น จากสถิติของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน จนถึงเดือนธันวาคม พ.ศ. 2531 ได้แสดงถึงตัวเลขของบริษัทที่ได้รับสิทธิบัตรส่งเสริมการลงทุน (ดูตารางที่ 2) ในปัจจุบันมีโรงงานขนาดใหญ่ที่ผลิตเยื่อกระดาษ 3 โรงงาน (ดูตารางที่ 3)

ตารางที่ 2

กิจการผลิตเยื่อกระดาษที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน

ลำดับ ที่	ชื่อ	ที่ตั้ง	พ.ศ. ที่ได้รับอนุมัติ	กำลังการผลิต (ตัน)	เงินลงทุน (ล้านบาท)
1.	บริษัท คิมเบอร์ลีย์คลาร์ก จำกัด	สมุทรปราการ	2527	5,952	18.00
2.	บริษัท ปัญจพล พัลพ์แอนด์เพเพอร์ จำกัด	กรุงเทพ	2521	50,000	235.00
3.	บริษัท เพชรไพศาล อุตสาหกรรม จำกัด	สมุทรปราการ	2527	5,952	50.00
4.	บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์แอนด์เพเพอร์ จำกัด	ขอนแก่น	2525	50,000	735.00
5.	บริษัท เยื่อกระดาษสยาม จำกัด	ราชบุรี	2522	n.a.	500.00

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2531

ตารางที่ 3

ผู้ผลิตเยื่อกระดาษที่สำคัญในปัจจุบัน (พ.ศ. 2533)

ผู้ผลิต	กำลังการผลิต (ตัน/ปี)	วัตถุดิบที่ใช้
1. บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์แอนด์เปเปเปอร์ จำกัด	94,000	ปอแก้ว ไม้
2. บริษัท เยื่อกระดาษสยาม จำกัด	43,000	ชานอ้อย
	73,000	เศษกระดาษ
3. โรงงานกระดาษบางปะอิน	13,000	ฟางข้าว, หญ้าขจรจบ

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย, รายงานเศรษฐกิจการเงิน ประจำเดือน สิงหาคม, 2533

ในระยะไม่กี่ปีมานี้ ความต้องการกระดาษเพื่อการอุตสาหกรรมเพิ่มขึ้น อย่างมาก ทำให้ราคาเยื่อกระดาษภายในประเทศเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทั้ง ๆ ที่ มีการนำเข้าเยื่อกระดาษจากต่างประเทศในปริมาณมาก ราคาเยื่อกระดาษสูงขึ้นจาก ต้นละ 11,576 บาท ในปี พ.ศ. 2529 เป็นต้นละ 13,169 บาท ในปี พ.ศ. 2530 และเพิ่มขึ้นเป็นต้นละ 15,391 บาท ใน พ.ศ. 2531 อัตราการเพิ่มขึ้นของราคาเยื่อกระดาษเฉลี่ยประมาณร้อยละ 15.3 ต่อปี (ดูตารางที่ 4) เนื่องจากราคาเยื่อกระดาษได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ใน พ.ศ. 2533 บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์แอนเพเพอร์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตเยื่อกระดาษรายใหญ่ ได้ทำสัญญาขายเยื่อกระดาษล่วงหน้าแบบให้แก่ลูกค้าในราคาต้นละ 16,000 บาท การที่มีความต้องการเยื่อกระดาษเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้มีผู้ประกอบการจำนวนมากขอสิทธิพิเศษการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน (ดูตารางที่ 3)

จากตารางที่ 3 จะเห็นได้ว่าในอดีตผู้ผลิตเยื่อกระดาษรายใหญ่จะใช้วัตถุดิบที่ไม่ใช่ไม้ ซึ่งวิธีการดังกล่าวก็สร้างปัญหาให้ไม่น้อย ดังเช่นกรณี บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์แอนด์เพเพอร์ ซึ่งมีโรงงานผลิตของตนเองที่จังหวัดขอนแก่น ใช้ปอและไม้ไผ่เป็นส่วนใหญ่ ปัญหาของปอก็คือ ราคาปอนั้นขึ้นลงตามความ

ตารางที่ 4

ราคาผลิตภัณฑ์กระดาษในประเทศไทย

(บาท/ตัน)

พ.ศ.	ราคา	พ.ศ.	ราคา
2525	8,333	2530	13,169
2527	10,075	2531	15,391
2528	11,190	2532	15,987
2529	11,567		

ที่มา : ธนาคารแห่งประเทศไทย รายงานเศรษฐกิจการเงิน

ต้องการของตลาดโลกซึ่งมีแนวโน้มที่จะลดลงติดต่อกันหลายปี และการที่ผลผลิตปอต่อไร่ลดลง ทำให้ชาวไร่จำนวนมากจำเป็นต้องเลิกปลูกปอ ผลผลิตปอลดลงจากที่เคยผลิตได้ 234,000 ตัน ใน พ.ศ. 2528 เหลือเพียง 161,000 ตัน นอกจากนั้นปอยังคงใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตกระดาษและเชือกอีกด้วย อีกทั้งยังมีปัญหาในการรวบรวมวัตถุดิบ เนื่องจากพื้นที่เพาะปลูกกระจายอยู่ทั่วไป นอกจากนี้ปัญหาเรื่องต้นทุนค่าขนส่งในการรวบรวมผลผลิต แล้วยังมีปัญหาด้านทุนการกักเก็บเพื่อให้แน่ใจว่าจะไม่ขาดแคลนวัตถุดิบเมื่อยามต้องการ

ไม้ไผ่สามารถใช้เป็นวัตถุดิบในการผลิตเยื่อกระดาษได้เป็นอย่างดี แต่ปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะนี้ก็คืออัตราการใช้ไม้ไผ่จากธรรมชาติสูงกว่าอัตราที่ไม่ไผ่จะเจริญเติบโตได้ทัน จากการศึกษาของกรมป่าไม้พบว่า ในปี พ.ศ. 2523 ปริมาณเนื้อที่ป่าไผ่ทั้งประเทศมีจำนวน 1.6 ล้านไร่ แต่ถ้าหากมีการใช้ไม้ไผ่ปีละ 880,000 ตัน จะทำให้ไม้ไผ่ลดลงร้อยละ 7 ต่อปี เนื่องจากปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบดังกล่าว บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์ แอนด์ เพเปอร์ จำกัด จึงได้วางแผนที่จะใช้ที่ดินประมาณ 100,000 ไร่ ในจังหวัดขอนแก่น เพื่อปลูกยูคาลิปตัส (นิเวศน์เฟื่องจันทร์ 2532) พร้อมกันนี้บริษัทได้ยื่นสัมปทานขอตัดไม้ไผ่ในบริเวณจังหวัดสวันเขต ประเทศลาว เป็นเนื้อที่ประมาณ 100,000 ไร่ แต่รัฐบาลลาวไม่ตกลงกลับต่อรองขอให้โรงงานดังกล่าวย้ายไปตั้งในประเทศลาว (เส้นทางเศรษฐกิจ 4-10 กุมภาพันธ์ 2532) เนื่องจากความจำกัดของวัตถุดิบ บริษัท ฟินิกซ์ พัลพ์ แอนด์ เพเปอร์ จำกัด จึงเริ่มหันมาใช้ไม้ยูคาลิปตัสเป็นวัตถุดิบ ใน พ.ศ. 2531 ได้มีการใช้ไม้ยูคาลิปตัสเป็นวัตถุดิบ 7,698 ตัน เพื่อผลิตเยื่อกระดาษ และเพิ่มขึ้นเป็น 18,212 ตัน ในปี พ.ศ. 2532 ปริมาณไม้ดังกล่าวประมาณได้ว่าเป็นร้อยละ 8.2 และ 18.3 ของวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตเยื่อกระดาษของบริษัทดังกล่าวในช่วงเวลานั้น (รัชนี สนกกน 2530)

ขานอ้อยที่ใช้ผลิตเยื่อกระดาษนั้นเป็นผลพลอยได้จากอุตสาหกรรมการผลิตน้ำตาลทราย ปริมาณขานอ้อยจึงขึ้นอยู่กับขนาดของพื้นที่ปลูกอ้อย และพื้นที่ปลูกอ้อยในแต่ละปีก็ขึ้นอยู่กับราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลก การที่ราคาน้ำตาลทรายในตลาดโลกเคลื่อนไหวขึ้นลงอย่างมาก ทำให้ไม่สามารถคาดคะเนปริมาณการปลูกอ้อยในแต่ละปี นอกจากนั้นประมาณร้อยละ 95 ของขานอ้อยถูกใช้เป็นเชื้อเพลิงในการผลิตน้ำตาลทราย จึงมีขานอ้อยเหลือใช้เพื่อการอื่น

เพียงร้อยละ 5 ดังนั้นบริษัทที่ใช้ซานอ้อยผลิตเยื่อกระดาษจึงต้องแข่งขันในด้านราคากับเชื้อเพลิงที่ใช้ในการผลิตน้ำตาลทราย

ในกรณีของฟางข้าวและหญ้าขจรจบนั้นจะไม่มีปัญหาในด้านของปริมาณที่ใช้เป็นวัตถุดิบเหมือนกับวัตถุดิบอื่น ๆ ที่กล่าวมาแล้ว แต่ปัญหาที่สำคัญคือปัญหาค่าขนส่ง เนื่องจากทั้งฟางข้าวและหญ้าขจรจบมีน้ำหนักเบาและกินเนื้อที่จึงขนส่งได้คราวละไม่มาก และยิ่งต้องการวัตถุดิบมากก็ต้องขนส่งมาจากที่ไกลยิ่งขึ้น ทำให้ค่าขนส่งเพิ่มขึ้นตามลำดับ ในขณะที่ความต้องการเยื่อกระดาษภายในประเทศมีมากแต่อุปทานของวัตถุดิบกลับลดน้อยลงอย่างรวดเร็ว ผู้ผลิตเป็นจำนวนมากจึงต้องหันไปหาวัตถุดิบอื่น ๆ ทดแทนกรณีของบริษัท ฟินิคส์ พัลป์แอนด์เพเพอร์ จึงนับเป็นตัวอย่างที่ดี

✓ ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 เป็นต้นมา มีการขยายการผลิตเยื่อกระดาษอย่างรวดเร็ว แต่การผลิตภายในประเทศก็ยังไม่ทันกับความต้องการที่เพิ่มขึ้นภายในประเทศ ผู้ผลิตเยื่อกระดาษเป็นจำนวนมากต้องเร่งการผลิตเกินกำลังการผลิต ตัวอย่างเช่น ✓ ในปี พ.ศ. 2529 ขณะที่กำลังการผลิตของโรงงานผลิตเยื่อกระดาษทั้งหมดในประเทศมีเพียง 104,500 ตัน การผลิตเยื่อกระดาษจริงทั้งหมดสูงถึง 116,732 ตัน แม้กระนั้นก็ตามจำนวนอีก 27,987 ตัน ที่ใช้ภายในประเทศยังต้องนำเข้าจากต่างประเทศ ส่วนปี พ.ศ. 2532 การผลิตในประเทศเพิ่มขึ้นเป็น 146,894 ตัน ก็ยังต้องมีการนำเข้าจากต่างประเทศอีกถึง 43,327 ตัน ข้อเท็จจริงดังกล่าวแสดงถึงความต้องการของตลาดภายในประเทศของเยื่อกระดาษที่ขยายตัวอย่างรวดเร็ว

50/100 ✓ ในขณะที่ความต้องการเยื่อกระดาษภายในประเทศขยายตัวอย่างต่อเนื่อง อุปทานของวัตถุดิบที่เคยใช้ในการผลิตเยื่อกระดาษกลับลดลงในอัตราที่ค่อนข้างจะเร็ว สถานการณ์ดังกล่าวก่อให้เกิดแรงกดดันในการหาอุปทานของวัตถุดิบอื่นมาแทน ดังนั้นเมื่อสามารถนำไม้ยูคาลิปตัสเพื่อเป็นวัตถุดิบในการผลิตกระดาษได้ วิชาหนักเอกชนต่าง ๆ จึงรีบขอรับสิทธิในการส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเพื่อการปลูกยูคาลิปตัส / ดังตัวเลขที่ได้แสดงไว้แล้วในตารางที่ 5

ตารางที่ 5
กิจกรรมผลิตเยื่อกระดาษที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
(ในช่วง 2531 - ก.ค. 2532)

รายชื่อผู้ยื่นขอ	ประเภทเยื่อกระดาษ	กำลังการผลิต (ตัน/ปี)	วัตถุดิบ
1. บริษัท สวนกิตติพัลส์ แอนด์เปเปอร์ จำกัด	ใยสั้นฟอกขาว	330,000	ยูคาลิปตัส
2. นายสุพจน์ เตชะวิบูลย์	ใยสั้น	49,500	ยูคาลิปตัส
	ใยยาว	49,500	นำเข้าชั้นไม้ดิบ
3. นายสิงห์ ตังทัตสวัสดิ์	ใยสั้นฟอกขาว	23,100	ชานอ้อย
			ไม้ไผ่และ ยูคาลิปตัส
4. นายชำนาญ สุนทรวัฒน์	ใยสั้นฟอกขาว	49,500	ยูคาลิปตัส ไม้ไผ่
5. นายวีระ ศรีวลีสัมพันธ์	ใยสั้นฟอกขาว	48,000	ฟางข้าว
	ใยยาว	36,000	ต้นกล้วย
6. บริษัท เยื่อกระดาษสยาม	ใยสั้นฟอกขาว	12,650	ชานอ้อย
	เยื่อจากเศษกระดาษ	99,000	เศษกระดาษ

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน สิงหาคม 2532

ยุคอาณานิคมในฐานะที่เป็นแหล่งวัตถุดิบใหม่

เมื่อเริ่มแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) ได้มีการสำรวจพบว่า เนื้อที่ป่าในประเทศไทยมีทั้งสิ้นร้อยละ 53 ของเนื้อที่ทั้งหมดของประเทศ ในแผนดังกล่าวได้ตั้งเป้าหมายไว้ว่า ควรจะกันพื้นที่ ร้อยละ 50 เป็นพื้นที่ป่า สิบสี่ปีต่อมา (พ.ศ. 2517) ทางราชการพบว่าพื้นที่ป่าได้ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศเท่านั้น ต่อมาในช่วงของแผนพัฒนาสังคมและเศรษฐกิจแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) คือ ในปี พ.ศ. 2528 ได้สำรวจพบว่าเนื้อที่ที่ลดลงเหลือเพียงร้อยละ 29 (หรือประมาณ 93 ล้านไร่) ในจำนวนนี้ 9 ล้านไร่หรือร้อยละ 10 ของเนื้อที่ป่าที่เหลือเป็นป่าบริเวณต้นน้ำลำธาร กรมป่าไม้เริ่มตระหนักถึงภัยดังกล่าวและได้เริ่มคิดริเริ่มถึงแผนการปลูกป่าอย่างจริงจังเป็นครั้งแรก

นับแต่ปี พ.ศ. 2508 จนถึง 2528 กรมป่าไม้ก็ได้มีการปลูกป่าอยู่ก่อนแล้ว แต่พื้นที่ป่าทั้งหมดที่กรมป่าไม้ปลูกในช่วงเวลาดังกล่าวมีเพียง 3,375,507 ไร่ ในขณะที่อัตราตัดไม้ทำลายป่านั้นสูงถึงปีละ 3 ล้านไร่ (ธีระ พันธุมวนิช และเพื่อน 2531) การปลูกป่าในอัตราที่เชื่องช้าดังกล่าวของกรมป่าไม้มีผลทำให้ป่าไม้หมดไปอย่างแน่นอนในเวลาไม่ช้านักในอนาคต ในปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเป็นช่วงของการจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 6 ได้มีการจัดสัมมนาทางวิชาการหลายครั้งเพื่อรวบรวมความคิดเห็นจากผู้เชี่ยวชาญจากหลายสาขาเพื่อกำหนดว่า สัดส่วนต่ำสุดของพื้นที่ป่าทั้งหมดของประเทศควรจะเป็นเท่าไร ในที่สุดก็ได้มีความเห็นร่วมกันว่า ควรจะให้มีพื้นที่ป่าอย่างน้อยร้อยละ 40 ของพื้นที่ทั้งหมดของประเทศ จากข้อยุติดังกล่าว คณะรัฐมนตรีได้ผ่านมตินโยบายป่าไม้แห่งชาติ เมื่อวันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2528 ซึ่งได้แถลงเป็นนโยบายไว้ทั้งหมด 20 ข้อ แต่จะนำมาเสนอในที่นี้เพียง 5 ข้อ (กรมป่าไม้ 2531):

4. กำหนดให้มีพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศอย่างน้อยในอัตราร้อยละ 40 ของพื้นที่ประเทศ เพื่อประโยชน์ 2 ประการ ดังนี้

4.1 ป่าเพื่อการอนุรักษ์ กำหนดไว้เพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ดิน น้ำ พันธุ์พืชพันธุ์สัตว์ที่หายาก และป้องกันภัยธรรมชาติ อันเกิดจาก น้ำท่วมและ

การพังทลายของดิน ตลอดทั้งเพื่อประโยชน์ในการศึกษา การวิจัย และ
 นันทนาการของประชาชน ในอัตราร้อยละ 15 ของพื้นที่ประเทศ

4.2 ป่าเพื่อเศรษฐกิจ กำหนดไว้เพื่อการผลิตไม้และของป่าเพื่อประ-
 โยชน์ในทางเศรษฐกิจ ในอัตราร้อยละ 25 ของพื้นที่ประเทศ

5. รัฐและเอกชนจะพัฒนาพื้นที่ป่าไม้สุ่เป้าหมายที่กำหนดไว้ และจะจัด
 การพัฒนาให้อำนวยประโยชน์ทั้งในทางตรง และทางอ้อมโดยสม่ำเสมอ
 ตลอดไป

13. สนับสนุนให้มีโรงงานอุตสาหกรรมแบบต่อเนื่อง และโรงงานเยื่อ
 กระดาษ เพื่อนำทุกส่วนของไม้มาใช้ประโยชน์และส่งเสริมให้มีการใช้วัสดุอื่น
 ทดแทนไม้

17. กำหนดพื้นที่ที่มีความลาดชันโดยเฉลี่ย 35 เปอร์เซ็นต์ขึ้นไปเป็นพื้นที่
 ป่าไม้โดยไม่อนุญาตให้มีการออกโฉนดหรือหนังสือรับรองการทำประโยชน์ตาม
 ประมวลกฎหมายที่ดิน

19. กำหนดให้มีสิ่งจูงใจในการส่งเสริมการปลูกป่าเอกชน

นโยบายที่กล่าวมาข้างต้นนี้บางส่วนก็ได้มีการนำมาใช้เป็นแผนปฏิบัติ
 ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ในแผนดังกล่าวกรมป่าไม้
 จะทำการปลูกต้นไม้และปรับปรุงพื้นที่บริเวณแหล่งน้ำในอัตราส่วน 100,000 ไร่
 ต่อปี รวมทั้งจะทำการปลูกป่าในบริเวณพื้นที่เขาสูง ปีละ 300,000 ไร่ต่อปี
 นอกจากนี้กรมป่าไม้ยังเสนอให้วิสาหกิจเอกชนเข้ามาทำสัมปทานป่าในบริเวณ
 ที่เป็นวนอุทยานแห่งชาติ การจัดการและอนุรักษ์ป่าไม้ รวมทั้งการจัดสร้าง
 โรงแรมหรือที่พักอาศัยสำหรับบริเวณนักท่องเที่ยวด้วย (ธีระ พันธุมวนิช และ
 เพื่อน, 2531) แต่ยังเป็นความโชครึชของประเทศที่แผนการดังกล่าวของกรม
 ป่าไม้ได้รับการคัดค้านจากประชาชนโดยทั่วไปอย่างรุนแรง ทำให้แผนการดัง
 กล่าวต้องยกเลิกไปในที่สุด

แผนการที่จะให้เอกชนเข้ามาปลูกป่าถูกจัดทำขึ้นมาส่วนหนึ่งนั้นเพื่อเป็น
 การสนองตอบต่อปัญหาการขาดแคลนไม้ ซึ่งเริ่มเป็นปัญหาอย่างจริงจังใน
 ทศวรรษที่ผ่านมา ในบัญชีรายชื่อของกรมป่าไม้มีไม้ทั้งหมด 26 ชนิดที่กรม

ป่าไม้สนับสนุนให้จัดปลูก ในบรรดาไม้เหล่านี้มี เลื่อน ยูคาลิปต์ส กระถินยักษ์ สนทะเล สนประติพัทธ์ กระถินณรงค์ กระถินเทพา และสะเดา เป็นต้น จนกระทั่งถึงปี พ.ศ.2528 ปรากฏว่า ยูคาลิปต์ส และสนประติพัทธ์ เป็นต้นไม้ที่ได้รับความนิยมโดยภาคเอกชนมากที่สุด ดังที่แสดงไว้ในตารางที่ 6

ตารางที่ 6

จำนวนพื้นที่การปลูกสวนป่าไม้โตเร็วของภาคเอกชน พ.ศ. 2509-2528

	กลางและ ตะวันออก		เหนือ		ตะวันออก- เฉียงเหนือ		ใต้		ทั้งหมด	
	(ไร่)	(%)	(ไร่)	(%)	(ไร่)	(%)	(ไร่)	(%)	(ไร่)	(%)
ยูคาลิปต์ส	47,738	55.9	11,580	13.6	26,001	30.4	118	0.1	85,438	100.0
สนประติพัทธ์	30,425	78.3	711	1.8	7,373	19.0	366	0.9	38,876	100.0
อื่น ๆ	18,953	71.8	5,212	19.6	819	3.1	1,321	5.0	26,393	100.0
รวม	97,116	64.5	17,503	11.6	34,193	22.7	1,805	1.2	150,617	100.0

ที่มา : กรมป่าไม้ 2528

ข้อมูลจากตารางที่ 6 ซึ่งว่าอัตราส่วนของไม้โตเร็วที่ปลูกมากที่สุดนั้น อยู่ในภาคกลางและภาคตะวันออก ติดตามด้วยภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ ส่วนภาคใต้นั้น การทำสวนผลไม้ และยางพารายังมีความสำคัญมากกว่าปลูกไม้โตเร็วเพื่อนำไม้มาใช้สอย อย่างไรก็ตามยูคาลิปต์สก็ยังเป็นไม้ที่ได้รับความนิยมปลูกอย่างสูงสุด เนื้อที่ที่ใช้ปลูกยูคาลิปต์สทั้งหมดโดยภาคเอกชน จนถึง พ.ศ.2528 สูงถึงร้อยละ 56.7 ทั้งนี้เนื่องจากการรณรงค์เป็นกรณีพิเศษกรมป่าไม้ตั้งแต่ปี พ.ศ.2531 เป็นต้นมา การผลักดันให้มันนโยบายป่าไม้แห่งชาติ ในปี พ.ศ.2528 นั้น เชื่อว่าเป็นส่วนหนึ่งของความพยายามของกรมป่าไม้ที่ต้องการรณรงค์ให้ปลูกยูคาลิปต์สเป็นการใหญ่ขึ้นเอง ที่กล่าวเช่นนี้ เพราะมีข้อมูลสนับสนุนว่า ในขณะที่ภาคเอกชนปลูกยูคาลิปต์สเป็นพื้นที่ทั้งหมด

85,438 ไร่ ใน พ.ศ. 2529 กรมป่าไม้และ สำนักงานอุตสาหกรรมป่าไม้ ซึ่งเป็นหน่วยงานวิสาหกิจขึ้นอยู่กักรมป่าไม้ รวมทั้งหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องของ รัฐ ได้ปลูกยุคาลิปต์สเป็นจำนวนพื้นที่ทั้งสิ้น 229,282 ไร่ ซึ่งมากกว่าเนื้อที่ปลูก ยุคาลิปต์สโดยภาคเอกชนถึงสองเท่า (รัชนี สนกกน, 2533)

ในปัจจุบันประมาณได้ว่าการปลูกยุคาลิปต์สทั้งหมดในเนื้อที่ 500,000 ไร่ ประมาณครึ่งหนึ่งของจำนวนนี้เป็นของเอกชน ไม้ยุคาลิปต์สส่วนใหญ่จะมี อายุต่ำกว่าสี่ปี ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะมีเนื้อที่ปลูกประมาณ 200,000 ไร่ และอีก 100,000 ไร่ อยู่ในภาคเหนือ ส่วนในภาคกลางและภาคตะวันออก คาดว่ามีเนื้อที่เพาะปลูกทั้งสิ้น 150,000 ไร่ ที่เหลือ 50,000 ไร่ นั้นปลูกในภาคใต้ (สยามรัฐ, 10 สิงหาคม 2532)

แม้ว่าการทดลองนำยุคาลิปต์สเข้ามาปลูกในประเทศไทย เริ่มมีมาตั้งแต่ พ.ศ. 2489 แต่การปลูกเป็นแปลงขนาดใหญ่เพิ่งจะเริ่มต้นอย่างจริงจังใน พ.ศ. 2521 เนื่องจากมีการค้นพบสายพันธุ์ที่เหมาะสมกับภูมิอากาศในประเทศไทย ในบรรดายุคาลิปต์ส ทั้งสิ้นประมาณ 600 กว่าสายพันธุ์จากประเทศออสเตรเลีย ที่นำมาทดลองปลูกในประเทศไทย นับตั้งแต่ ช่วงปี พ.ศ. 2513 เป็นต้นมา ปรากฏว่า ยุคาลิปต์สคามาลดูเลนซิสเป็นสายพันธุ์ชนิดเดียวที่สามารถเจริญ เติบโตได้ทั่วไปทุกพื้นที่ในประเทศไทย เนื่องจากในระยะแรกประเทศไทยไม่ สามารถจัดหาซื้อเมล็ดพันธุ์ในราคาที่ย่อมเยาพอสมควรที่จะนำมาเพาะปลูกให้ คู่กับการจำหน่ายกล้าไม้ยุคาลิปต์สได้ จึงไม่ได้มีการนำมาส่งเสริมให้ปลูกกัน อย่างกว้างขวางในสมัยนั้น หลังจากนั้นได้มีการพบแหล่งพันธุ์ที่สำคัญจาก ประเทศออสเตรเลียสองแห่งคือ จากเมือง Katherine (รัฐ Northern Territory) และจากเมือง Petford (รัฐ Queensland) (TDRI, 1989, No.3) โดยที่ราคาเมล็ดพันธุ์ ในขณะนั้นซื้อจากประเทศออสเตรเลียได้ในราคาเพียงกิโลกรัมละ 1,000.00 บาท ซึ่งหนึ่งกิโลกรัมจะสามารถปลูกกล้าได้ประมาณ 500,000 ถึง 600,000 ต้น โดย ที่ราคาขายให้ชาวสวนหรือผู้ที่ทำการปลูกยุคาลิปต์สจะอยู่ระหว่างตันละ 0.80 บาท ถึง 1.50 บาท (สยามรัฐ, 10 สิงหาคม 2530)

ในลักษณะดังกล่าวผู้นำเมล็ดเข้าเพื่อมาเพาะพันธุ์กล้าไม้ขายย่อมได้ กำไรดีจากการผลิตกล้าดังกล่าว ในกรณีนี้มีร่องรอยของการร่วมมือระหว่าง ข้าราชการในกรมป่าไม้ปรากฏอยู่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานส่งเสริมการ

ปลูกป่าภาคเอกชนและกลุ่มเอกชนที่มีผลประโยชน์ร่วมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่เพาะกล้าปลูกป่าขายหรือในบางกรณีก็เป็นเพียงแต่นายหน้าทำการเท่านั้น ข้าราชการในกรมป่าไม้ได้มีการรณรงค์อย่างขนานใหญ่ที่จะให้หน่วยงานของรัฐ และของเอกชนมีการปลูกยูคาลิปตัสตามคูเลนซิสทั่วประเทศ (มติชน, 20 มิถุนายน 2531) หลังจาก พ.ศ. 2521 เป็นต้นมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในระยะแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2525-2529) ได้มีการพยายามผลักดันจากข้าราชการกรมป่าไม้ที่จะสนับสนุนให้เอกชน “ปลูกป่า” เพิ่มปีละ 300,000 ไร่ ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 จนเป็นผลสำเร็จ เอกชนจะได้รับสิทธิส่งเสริมการลงทุน และพร้อมทั้งยังได้รับการสนับสนุนจากการให้สินเชื่อของธนาคารพาณิชย์และแหล่งการเงินอื่น ๆ ของรัฐ เช่น ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ เป็นต้น

เพื่อให้การส่งเสริมการปลูกสวนยูคาลิปตัสได้ผลตามเป้าหมายของแผนพัฒนาดังกล่าวได้มีการกำหนดให้ห้าจังหวัดในประเทศไทยเป็นศูนย์กลางเพื่อการทำอุตสาหกรรมแปรรูปจากไม้ที่ปลูกได้ในพื้นที่รัศมี 200 กิโลเมตรจากโรงงานอุตสาหกรรมจะได้รับการสนับสนุนให้มีการปลูกไม้โตเร็ว จังหวัดดังกล่าว ได้แก่ ตากในภาคเหนือ ขอนแก่นและกาฬสินธุ์ ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จะเข้เถราและราชบุรี ในทิศตะวันออกและทิศใต้ของภาคกลางตามลำดับ ในกรณีดังกล่าว นายกาจ รักษมณี (ผู้ว่าราชการจังหวัดตากในสมัยนั้น) ถึงกับได้ประกาศนโยบาย “ตากร่มรื่น” โดยสนับสนุนให้มีการปลูกยูคาลิปตัสทั่วทั้งจังหวัด โดยมีเป้าหมายที่จะส่งไม้ทั้งหมดเข้าโรงงานเยื่อกระดาษที่จะตั้งขึ้นภายหลัง (ข่าวพาณิชย์, 29 กันยายน 2530)

สืบเนื่องจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2527 คณะรัฐมนตรี ได้ลงมติให้ปี พ.ศ. 2528-2531 เป็นปีป่าไม้แห่งชาติ หน่วยงานของรัฐบาล รัฐวิสาหกิจและประชาชนทั่วไปตลอดจนเยาวชนในสถานศึกษาต่างๆ จะต้องช่วยกันเร่งปลูกต้นไม้โตเร็วขึ้นทั่วประเทศ ซึ่งก็แน่นอนว่าผู้อยู่เบื้องหลังโครงการดังกล่าวก็คือ กรมป่าไม้นั่นเอง หลังจากนั้น ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการป่าไม้แห่งชาติเพื่อทำหน้าที่ติดตามนโยบายดังกล่าว คณะกรรมการดังกล่าวได้เสนอให้มีการปลูกยูคาลิปตัสในเชิงพาณิชย์ ในฐานะเป็นแผนแม่บทของปีป่าไม้แห่งชาติ (สยามรัฐ, 10 สิงหาคม 2530) จาก

วิวัฒนาการที่กล่าวมาแล้วนั้นจะเห็นว่า กรมป่าไม้เป็นผู้ดำเนินการทุกอย่างตลอดเวลาจึงเป็นที่เข้าใจได้ไม่ยากนักว่า ทำไมถึงได้มีการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติออกมาเมื่อวันที่ 3 ธันวาคม 2528 และผลจากการประกาศนโยบายดังกล่าว ทำให้มีการปลูกยุคาลิปต์สขนาดใหญ่และมีการขอตั้งโรงงานขึ้นไม้สัก ซึ่งสามารถขอรับสิทธิส่งเสริมการลงทุนจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วเป็นพิเศษ (ดูตารางที่ 7 และ 8)

ตารางที่ 7

กิจการปลูกสวนป่าไม้โตเร็วที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
(เพียงสิ้น กรกฎาคม 2532)

ผู้ได้รับบัตรส่งเสริม	วันที่ได้รับอนุมัติ	ขนาดเนื้อที่ (ไร่)	แหล่งปลูก
1. บริษัท ป่าเขาลำเนาไพร จำกัด	7 สิงหาคม 2527	10,000	นครนายก
2. บริษัท สยามภัณฑ์ไม้ จำกัด (ได้วันร่วมลงทุน)	7 สิงหาคม 2527	5,200	อยุธยา
3. บริษัท สวนปาวนาภัณฑ์ จำกัด	7 สิงหาคม 2527	3,000	ฉะเชิงเทรา
4. บริษัท สวนกิตติ จำกัด (ได้วันและญี่ปุ่นร่วมลงทุน)	5 สิงหาคม 2529	20,000	ฉะเชิงเทราและ ปราจีนบุรี
5. บริษัท สวนป่าไม้สยาม จำกัด	25 พฤศจิกายน 2529	3,000	ฉะเชิงเทรา
6. บริษัท สยามวนา จำกัด	25 พฤศจิกายน 2529	3,000	ฉะเชิงเทรา
7. บริษัท เอ็น อาร์ ยุคาลิปต์สการเกษตร จำกัด	27 พฤศจิกายน 2529	15,000	เพชรบุรี
8. บริษัท สวนสยามกิตติ จำกัด	n.a.	20,000	ฉะเชิงเทราและ ปราจีนบุรี
9. บริษัท ซี พี เอส ธุรกิจพัฒนาป่าไม้ จำกัด	n.a.	7,500	กาญจนบุรี

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน พ.ศ. 2533

ตารางที่ 8

กิจการแปรรูปขึ้นไม้สักที่ได้รับการส่งเสริมการลงทุน
(สิ้นสุด กรกฎาคม 2532)

ผู้ที่ได้รับการส่งเสริม	กำลังการผลิต (ตัน/ปี)	แหล่งที่ตั้ง
1. บริษัท สยามวนา จำกัด	510,000	ฉะเชิงเทรา
2. บริษัท สวนป่าไม้สยาม จำกัด	255,000	ฉะเชิงเทรา
3. บริษัท ซี นครอินเตอร์เนชั่นแนล จำกัด	150,000	ชลบุรี
4. บริษัท สยามภัณฑ์ไม้ จำกัด (ได้วัน ร่วมลงทุน)	561,000	ฉะเชิงเทรา
5. บริษัท วี พี ยูคาลิปติปู้ด (ได้วัน ร่วมลงทุน)	240,000	ฉะเชิงเทรา
6. บริษัท เอ็น อาร์ ยูคาลิปต์ส การเกษตร	65,000	เพชรบุรี
7. บริษัท สวนกิตติ จำกัด (ได้วัน และญี่ปุ่น ร่วมลงทุน)	130,000	ฉะเชิงเทรา
8. บริษัท ไทย ยูไนเต็ต ชิปู้ด	100,000	ชลบุรี
(๑) บริษัท ไทยวิทวัฒน์ คอร์ปอเรชั่น	65,280	สุรินทร์
10. บริษัท ไทยวู้ด แอน พัลท์	46,000	นครราชสีมา
11. บริษัท นายสมพงษ์ ขวาลตันพิพัทธ์	120,000	กาญจนบุรี
12. บริษัท ไทยเปเปอร์แพคเดอริคคอมเมอเซียล	22,000	นครราชสีมา

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน 2532

สิ่งที่ควรสังเกตคือ ชิ้นไม้สับนั้นสามารถใช้เป็นวัตถุดิบในอุตสาหกรรมอื่น ๆ เช่น เยื่อกระดาษ แผ่นอัดใยสังเคราะห์ และแผ่นอัดซีเมนต์ เป็นต้น โรงงานเหล่านี้เกือบทุกโรงมีแผนการที่จะส่งชิ้นไม้สับในฐานะที่เป็นวัตถุดิบเพื่อป้อนให้โรงงานผลิตเยื่อกระดาษในประเทศญี่ปุ่นและไต้หวันและหลายโรงงานที่ขอรับการส่งเสริมในการทำอุตสาหกรรมชิ้นไม้สับนั้นก็มีแผนที่จะตั้งโรงงานผลิตเยื่อกระดาษของตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของความต้องการภายในประเทศและขีดความสามารถในการผลิตภายในประเทศ ดังนั้นเพื่อลดความเสี่ยงจากการเข้าสู่อุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษโดยตรงผู้ประกอบการส่วนใหญ่จึงเริ่มจากการผลิตชิ้นไม้สับเพื่อส่งออกไปญี่ปุ่นและไต้หวันก่อน แผนการส่งออกของอุตสาหกรรมชิ้นไม้สับนั้นสามารถอธิบายได้เป็นอย่างดีถึงแผนการสร้างโรงงานชิ้นไม้สับเป็นจำนวนมากที่จะเชิงเทรา ใกล้แหลมฉบัง ซึ่งเป็นท่าเทียบเรือทะเลน้ำลึกแห่งใหม่ของไทย การปลูกยุคาลิปต์สเป็นจำนวนมากที่จังหวัดฉะเชิงเทราจึงเป็นจุดที่เหมาะสมที่สุดสำหรับการส่งออกชิ้นไม้สับสู่ตลาดต่างประเทศ อันที่จริงจังหวัดฉะเชิงเทรานั้นไม่เหมาะสมกับการปลูกยุคาลิปต์สเป็นอย่างยิ่ง หากจะพิจารณาในแง่ของผลประโยชน์และต้นทุนทางสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาจากปัญหาสภาพแวดล้อม รายละเอียดในเรื่องนี้จะได้มีการพิจารณาต่อไปในภายหลัง แต่การที่ฉะเชิงเทราถูกเลือกให้เป็นพื้นที่สำหรับปลูกยุคาลิปต์สเป็นการใหญ่ ก็เนื่องจากผลประโยชน์ระยะสั้นของธุรกิจ ซึ่งผลประโยชน์ดังกล่าวอาจจะสอดคล้องกับของเจ้าหน้าที่บางคนในกรมป่าไม้หรือข้าราชการในระดับสูงบางคนของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

เป็นที่น่าสังเกตว่า บริษัท สวณกิตติ จำกัด ซึ่งเป็นการลงทุนร่วมระหว่างญี่ปุ่นและไต้หวันเป็นบริษัทที่มีกิจการขนาดใหญ่เกี่ยวกับการปลูกป่ายุคาลิปต์สและอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษและชิ้นไม้สับ บริษัทได้มีแผนการที่จะผลิตเยื่อกระดาษ 330,000 ตันต่อปี ซึ่งจะเป็นโรงงานผลิตเยื่อกระดาษที่มีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ และมีปริมาณการผลิตมากกว่ากำลังการผลิตของโรงงานที่ผลิตเยื่อกระดาษทั้งหมดที่มีอยู่ในปัจจุบันรวมกัน เป็นที่คาดการณ์ได้ว่า ปี พ.ศ. 2535 เมื่อโรงงานผลิตเยื่อกระดาษของบริษัท สวณกิตติ จำกัด เริ่มดำเนินการผลิตแล้ว ขีดความสามารถในการผลิตเยื่อกระดาษในประเทศไทยทั้งหมด

จะมีสูงกว่าความต้องการภายในประเทศ และคงจะเป็นไปเช่นนั้นจนกว่าจะถึง พ.ศ. 2539 ซึ่งความต้องการภายในประเทศจะสามารถเพิ่มขึ้นทันกับกำลังการผลิตที่จะมีในอนาคตอันใกล้ (มติชน, 7 พฤษภาคม 2533) ข้อนี้เองจึงเป็นคำอธิบายได้ดีว่า ทำไมโรงงานผลิตชิ้นไม้สับทั้งหมดจึงมีแต่เพียงแผนการส่งออกอย่างเดียวเท่านั้นในปัจจุบัน

นอกจากนั้นบริษัท สวณกิตติ จำกัดยังคงมีแผนการที่จะมีสวนยูคาลิปตัสของตนเองอย่างน้อย 20,000 ไร่ ในจังหวัดฉะเชิงเทราและปราจีนบุรี และโรงงานชิ้นไม้สับในจังหวัดฉะเชิงเทราอีกด้วย จึงเห็นได้ชัดว่า บริษัท สวณกิตติ จำกัด เป็นยักษ์ใหญ่ของวงการนี้ ความสัมพันธ์ทางการเมืองและอิทธิพลระหว่างนายกิตติ ดำเนินชาญวณิชย์ เจ้าของ บริษัท สวณกิตติ จำกัด และนักการเมืองที่เกี่ยวข้องที่ช่วยให้ บริษัท สวณกิตติ เป็นยักษ์ใหญ่ในวงการดังกล่าว ซึ่งจะกล่าวถึงภายหลัง

นอกจากนี้ยังเป็นที่น่าสังเกตว่า บริษัทที่มีการร่วมทุนกับไต้หวัน และ/หรือญี่ปุ่นนั้นส่วนมากจะเป็นกิจการขนาดใหญ่ ในบรรดาบริษัทเหล่านี้ก็มี บริษัท สวณกิตติ จำกัด บริษัท สยามพันธุ์ไม้ จำกัด บริษัท วี.พี. ยูคาลิปตัส ชิปปิ้ง จำกัด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง บริษัท วี.พี. ยูคาลิปตัส ชิปปิ้ง จำกัด นั้นเป็นบริษัทในเครือบริษัท สหวิริยา ซึ่งเป็นยักษ์ใหญ่ในฐานะที่เป็นตัวแทนจำหน่ายคอมพิวเตอร์และระบบสำนักงานอัตโนมัติในประเทศไทย และมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับกลุ่มอุตสาหกรรมในประเทศไต้หวันและญี่ปุ่น

ดังนั้นจึงเป็นที่ประจักษ์ชัดว่า ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนที่เกี่ยวกับยูคาลิปตัสและผลผลิตที่จะได้ตามมานั้นมิได้จำกัดเฉพาะนักลงทุนสัญชาติไทยเท่านั้น แต่มีการเกี่ยวข้องอย่างมากจากนักลงทุนชาวไต้หวันและญี่ปุ่นด้วย ในความเป็นจริงรายชื่อของบริษัทที่ได้รับการส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนนั้นลดลงไป ภายหลังจากที่มีการประท้วงอย่างรุนแรงจากประชาชนในวงกว้างในรูปแบบต่าง ๆ และในระยะเวลาต่างกัน ต่อการปลูกสวนยูคาลิปตัสขนาดใหญ่หลายแห่งในประเทศไทยในระหว่าง พ.ศ. 2530-31

ประจักษ์พยานที่ชี้ให้เห็นว่า ประเทศญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทในการปลูกสวนยูคาลิปตัสตั้งแต่แรกเริ่มก็คือ ในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2530 กรมป่าไม้ได้อนุมัติโครงการที่มีชื่อว่า “โครงการส่งเสริมการปลูกป่าภาคร่วมรัฐบาล/เอกชน

เพื่อเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในวโรกาสทรงเจริญพระชนมพรรษาครบห้ารอบ” โครงการดังกล่าวนั้นมีแผนการที่จะป้องกันมิให้มีการคัดค้านเนื่องจากโครงการดังกล่าวเป็นโครงการเทิดพระเกียรติของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เนื่องในโอกาสครบรอบ 60 พรรษา โดยที่ วันที่ 3 กรกฎาคม 2530 ได้ตั้งบริษัทชื่อ “บริษัทปลุกสร้างสวนป่าและอุตสาหกรรมไม้ไทย-ญี่ปุ่น จำกัด” บริษัทนี้ทราบว่ ในโครงการดังกล่าวกรมป่าไม้จะไม่เปิดให้มีการประมูลกล้ายุคาลิปต์สในเดือนสิงหาคม 2530 ในวันที่มีการเปิดประมูลบริษัทดังกล่าว ขณะการประกวดราคาและได้สิทธิในการส่งมอบกล้าไม้จำนวน 10 ล้านต้น จากยอดที่นำมาเปิดประมูลทั้งสิ้น 10.3 ล้านต้น

ความไม่ชอบมาพากลได้ถูกเปิดเผยต่อสาธารณชนเมื่อเกิดความขัดแย้งระหว่างอธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้นและรองปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ อธิบดีกรมป่าไม้ในขณะนั้นอ้างว่า บริษัทที่ประมูลได้ไม่สามารถส่งมอบต้นกล้าให้ครบตามจำนวนและขอยกเลิกโครงการทั้งหมด นายพงศ์ ไสโน ซึ่งเคยเป็นอธิบดีกรมป่าไม้และมีฐานะเป็นปลัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในขณะนั้น โดยที่มีความเกี่ยวพันเป็นส่วนตัวกับผู้จัดการบริษัทดังกล่าวได้ประท้วงคำขู่ที่จะเลิกล้มโครงการอย่างรุนแรงในวันที่ 31 มีนาคม 2531 มีคนกลุ่มหนึ่ง ซึ่งอ้างตัวว่าเป็นชาวบ้านที่มีส่วนร่วมในสมาคมรณรงค์ปลุกป่าภาคเอกชนแห่งประเทศไทย ได้ยื่นจดหมายประท้วงต่อ พลเอก ชาญ ลีนาพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ในสมัยนั้น โดยมีข้อเรียกร้อง 3 ประการ ข้อเรียกร้องที่สำคัญข้อหนึ่ง คือ ขอให้ไม้ค้ำปลัด นายธานี บุญญภาส อธิบดีกรมป่าไม้ในสมัยนั้นภายใน 24 ชั่วโมง(มติชน, 26 มิถุนายน 2531) ถึงแม้ประจักษ์พยานที่แสดงมานี้ค่อนข้างอ่อน แต่ก็มีเค้าส่อให้เห็นว่า ได้มีลักษณะของการมีผลประโยชน์ร่วมกันในการปลุกสวนยุคาลิปต์สระหว่างบรรดาข้าราชการระดับสูงในกรมป่าไม้ และในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ รวมทั้งชี้ถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวกับธุรกิจของเอกชนญี่ปุ่นด้วย

นอกจากนั้นยังมีรายงานในหนังสือพิมพ์อ้างว่าในระหว่าง ปี พ.ศ.2530-31 ตัวแทนของสมาคมกระดาศของญี่ปุ่นมีความประสงค์ที่จะลงทุนร่วมกับเอกชนในประเทศไทยเพื่อที่จะปลุกและส่งเสริมให้มีการขยายพื้นที่การเพาะปลูกยุคาลิปต์ส รวมทั้งมีการให้หลักประกันว่าจะมีการซื้อโดยไม่จำกัดจำนวนจากประเทศ

ไทย แต่แผนการดังกล่าวถูกปฏิเสธโดยบริษัทของไทย เนื่องจากเกรงว่าจะมีการผูกขาดโดยผู้ลงทุนร่วมของญี่ปุ่นและจะก่อให้เกิดปัญหาการกีดกันการค้ารับซื้อตามมากภายหลัง หลังจากที่ไม่ประสบความสำเร็จในข้อเสนอดังกล่าว ได้มีการเสนอกลุ่มร่วมทุนขึ้นใหม่ชื่อว่า “ไทย-ยุคาลิปดัส รีซอร์ท” โดยมีข้อเสนอเพียงแต่ว่า จะขอรับซื้อหุ้นไม้สักยุคาลิปดัสไม่จำกัดจำนวน (เส้นทางเศรษฐกิจ รีวิว, 4-10 กุมภาพันธ์ 2532) ประจักษ์พยานดังกล่าวชี้ให้เห็นถึงแรงกดดันจากธุรกิจญี่ปุ่นที่อาจจะมีผลต่อแผนการปลุกสวนยุคาลิปดัสของรัฐบาลไทย

กลุ่มนักธุรกิจได้วันก็มีบทบาทโดยผ่านกลุ่มของบริษัทสหวิริยา ซึ่งการประกาศว่าจะลงทุนจำนวน 10,000 ล้านบาท เพื่อปลุกสวนยุคาลิปดัสทั่วประเทศไทย ในจำนวนเนื้อที่ปลูกทั้งหมด 300,000 ไร่ (สารสนเทศ, มกราคม 2533) แผนการดังกล่าวได้ถูกระงับไปเมื่อเกิดเรื่องอื้อฉาวกรณีที่ บริษัท สอนกิตติ บุกรุกที่ป่าสงวน กรณีการรุกที่ป่าสงวนดังกล่าวของ บริษัท สอนกิตติ จะมีการนำมาพิจารณาภายหลัง

บริษัทเซลส์ซึ่งมีสำนักงานใหญ่ในประเทศอังกฤษ และมีกิจกรรมปลุกสวนยุคาลิปดัสในประเทศบราซิลและอัฟริกาใต้ ก็ได้ยื่นขอรับบัตรส่งเสริมจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน เมื่อวันที่ 3 กันยายน 2530 บริษัทได้เสนอที่จะลงทุนจำนวน 1,200 ล้านบาท เพื่อการปลุกยุคาลิปดัสจำนวน 125,000 ไร่ ในจังหวัดจันทบุรี (มติชน, 26 พฤศจิกายน 2530) หลังจากที่มีการสำรวจพื้นที่และพบว่าพื้นที่เพียง 30,000 ไร่ ที่จะสามารถปลุกยุคาลิปดัสได้ภายใต้เงื่อนไขที่กรมป่าไม้ได้กำหนดไว้ กรมป่าไม้ได้เสนอให้บริษัทเซลส์ขออนุญาตทำการสำรวจเพิ่มเติมในพื้นที่เพิ่มขึ้นอีก 157,000 ไร่ ซึ่งอยู่ต่ำกว่าเนื้อที่ป่าเพื่อที่บริษัทเซลส์จะได้มีเนื้อที่เพาะปลูกเต็มโครงการ 125,000 ไร่ ขณะเดียวกันก็อยู่ภายใต้เงื่อนไขของกรมป่าไม้ (ประชาชาติธุรกิจ, 30 พฤษภาคม 2531) แต่เนื่องจากโครงการดังกล่าวได้รับการคัดค้านอย่างมากจากประชาชนในจังหวัดจันทบุรี โครงการดังกล่าวจึงถูกระงับไปในปัจจุบัน

ตัวอย่างที่กล่าวมาทั้งหมดชี้ให้เห็นถึงอิทธิพลของบริษัทข้ามชาติและผู้ประกอบการภายในประเทศที่จะมีอิทธิพลและสร้างแรงกดดันโดยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากรัฐบาลไทย ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นผู้ให้การสนับสนุนเป็นอย่างดีในการที่จะปลุกสวนยุคาลิปดัส และดำเนินกิจการในอุตสาหกรรม

ที่เกี่ยวข้องในส่วนต่าง ๆ ของประเทศไทย ผู้ที่ชัดเจน ก็มีแต่ นักอนุรักษ์ธรรมชาติ ชาวบ้านและประชาชนโดยทั่วไป ถ้าหากไม่มีการต่อต้านดังกล่าว คงจะมีแรงกดดันจากบริษัทข้ามชาติในกรณีนี้มากกว่าที่สังเกตก็เป็นได้

ผลประโยชน์ในรูปแบบต่าง ๆ จากการปลูกสวนยูคาลิปตัส

ไม่เป็นการยากเกินไปนักที่จะเข้าใจว่า เหตุใดผู้ลงทุนรายใหญ่ในประเทศ ซึ่งมีทั้งนายทุนสัญชาติไทย ผู้ร่วมทุนต่างชาติ และบริษัทข้ามชาติต่างก็มีความสนใจที่จะปลูกยูคาลิปตัสในลักษณะที่เป็นโครงการใหญ่ แตกต่างจากกิจกรรมทางการเกษตรอื่น ๆ ทั่วไปที่ชาวนาส่วนมากจะต้องรับภาระภาษีในรูปแบบของการลดราคาสินค้าภาคเกษตรในที่สุด ผู้ปลูกยูคาลิปตัสรายใหญ่จะได้รับผลประโยชน์ทุกประการตามสิทธิที่ได้รับจากการส่งเสริมการลงทุนของคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน อาทิ การยกเว้นภาษีจากการนำเข้าเครื่องจักร วัตถุดิบและการยกเว้นภาษี หรือการงดเก็บภาษีบางประเภทในระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น สิ่งจูงใจเหล่านี้ทำให้ผู้ปลูกยูคาลิปตัสมีข้อได้เปรียบเหนือการปลูกพืชชนิดอื่น (รวมทั้งไม้ยืนต้นหรือพืชที่เก็บเกี่ยวหลายครั้ง) ที่ไม่ได้รับการสนับสนุนดังกล่าว (TDRI, 1990)

นอกจากนั้นผู้ปลูกยูคาลิปตัสจะได้รับสิ่งจูงใจในรูปแบบของการให้เช่าที่ดินระยะยาวจากรัฐบาลในอัตราไร่ละ 10 บาทต่อปี อัตราดังกล่าวเจ้าหน้าที่ของรัฐได้อ้างว่าได้มีการขึ้นค่าเช่าไปแล้วถึงสิบเท่าตัวเพราะแต่เดิมนั้นเก็บค่าเช่าเพียงไร่ละ 1 บาทต่อปีเท่านั้น ถึงแม้จะมีการเรียกเก็บค่าเช่าเพิ่มเป็น 10 บาทดังกล่าวเนื่องจากการประท้วงการปลูกสวนยูคาลิปตัสเกิดขึ้นมากในช่วงก่อนหน้านั้น อัตราดังกล่าวก็ยังนับว่าต่ำมากเมื่อเทียบกับค่าเช่าในอัตราตลาดที่ชาวบ้านให้ที่ป่าสงวนเช่าทำกันเอง คือ ประมาณไร่ละ 150-200 บาทต่อปี ในกรณีของบริษัทที่ทำการปลูกยูคาลิปตัสซื้อที่ดินที่ชาวบ้านเข้าไปทำการจับจองจากที่ป่าสงวนในกรณีดังกล่าวก็ยังมีรูปแบบของการชดเชยทางอ้อมแก่ผู้ปลูกยูคาลิปตัส กล่าวคือที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ใด ๆ ตามกฎหมายจะสามารถซื้อขายกันได้ในราคาเพียงครึ่งเดียวหรือหนึ่งในสามของราคาตลาดของที่ดินที่มีเอกสารสิทธิ์บางประการตามกฎหมาย

อย่างไรก็ดี การที่เรียกชาวบ้านที่เข้าไปจับจองที่ดินป่าสงวนว่า “ผู้บุกรุก” นั้น บางทีอาจจะสื่อความหมายในทางที่ผิดได้ เนื่องจากก่อนหน้าที่จะมีการออก พ.ร.บ.ป่าสงวนในปี พ.ศ. 2507 ในระยะเวลาดังกล่าวพื้นที่กว่าร้อยละ 80 ของประเทศไทย เป็นที่ดินที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ การประกาศที่ป่าสงวนในบริเวณที่ชาวบ้านได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานรกรากอยู่ก่อนแล้วนั้น ในความเป็นจริงย่อมไม่ทำให้ชาวบ้านเหล่านั้นเป็น “ผู้บุกรุก” ป่าสงวนไปได้ เนื่องจากข้อเท็จจริงดังกล่าวในกรณีที่กรมป่าไม้ให้อนุญาตสัมปทานแก่ผู้ปลูกลูกยูคาลิปตัส ให้เข้าไปปลูกได้ในที่ป่าสงวนซึ่งมีผลทำให้ต้องมีการขับไล่ชาวบ้านออกจากที่ดินที่เคยประกอบอาชีพ หรือถูกบังคับให้ยอมรับค่าตอบแทนการรื้อถอนในอัตราที่ต่ำกว่าราคาตลาดมาก ชาวบ้านจึงไม่มีทางเลือกอื่นนอกจากจะลุกขึ้นมาต่อสู้

สำหรับผู้ที่ถูกเรียกว่าเป็น “ผู้บุกรุก” นั้น รัฐบาลสามารถยึดที่ดินของพวกเขาไปได้ตลอดเวลาเพื่อจะเอาไปให้ผู้ปลูกลูกยูคาลิปตัส ซึ่งแตกต่างจากผู้ปลูกลูกยูคาลิปตัสจะได้รับหลักการประกันในฐานะที่เป็นผู้เช่าระยะยาวและมั่นใจได้ว่าที่ดินที่ปลูกลูกยูคาลิปตัสจะไม่ถูกยึดคืนกลับไปโดยกรมป่าไม้ โดยทั่วไปแล้ว “ผู้บุกรุก” ป่าสงวนถ้าไม่ถูกขับไล่ออกจากที่ดินทำกินเดิมระยะเวลาหนึ่งก็อาจจะคาดหมายได้ว่า ในที่สุดก็จะได้รับเอกสารสิทธิในที่ดินทำกินอย่างถูกต้องตามกฎหมายต่อไป ในปี พ.ศ. 2531 รัฐบาลได้ประกาศถอนที่ดินสาธารณะในหมู่บ้านซึ่งเดิมเป็นที่ป่าสงวนและแบ่งชุมชนออกเป็นสามประเภทดังนี้ (กรมป่าไม้, 2531:32) (ก) ชุมชนที่มีเกิดขึ้นก่อน พ.ศ. 2510 (ข) ชุมชนที่เกิดในระหว่าง พ.ศ. 2510-2518 และ (ค) ชุมชนที่ตั้งถิ่นฐานภายหลัง พ.ศ. 2518-2524 ในกลุ่มแรกจะได้รับเอกสารสิทธิ น.ส.3 กลุ่มที่สองจะได้รับเอกสารสิทธิ ส.ท.ก. หรือสิทธิทำกิน ซึ่งสามารถให้เป็นมรดกสืบทอดได้แต่ไม่สามารถจำหน่ายโอนให้ผู้อื่นได้ ส่วนในกลุ่มสุดท้ายจะได้รับการอนุญาตให้ใช้ที่ดินได้เป็นการชั่วคราวแต่เป็นที่คาดหวังได้ว่า ระดับความเป็นเจ้าของที่ดินจะได้รับการยกระดับขึ้นตลอดเวลาเมื่อเวลาผ่านไป ในกรณีของผู้ปลูกลูกยูคาลิปตัสก็เช่นกันผู้ที่ถือครองที่ดินคาดว่าในระยะยาวอาจจะได้เอกสารสิทธิในการเป็นเจ้าของที่ดินตามกฎหมาย จากที่ดินที่เช่าจากรัฐหรือซื้อจากชาวบ้านในท้ายที่สุด

ถึงแม้ในกรณีที่ไม่มีการยกระดับสถานภาพของการถือครองที่ดิน การที่ค่าเช่าที่ดินมีราคาสูงมากและระยะเวลาที่ให้เช่ายาวนานนั้น ผู้ปลูกลูกยูคาลิปตัส

อาจจะใช้ประโยชน์จากที่ดินดังกล่าวในรูปแบบต่าง ๆ ในขณะที่พื้นที่ทั้งหมดของประเทศไทยยังมีปริมาณจำกัดดังเช่นที่เป็นอยู่ในขณะนี้ยังมีความเป็นไปได้อย่างมากที่จะมีการคิดแปลงการใช้ที่ดินเพื่อหาผลประโยชน์เพิ่มขึ้นในรูปแบบอื่น ๆ ถ้าหากได้รับความร่วมมือเป็น “พิเศษ” จากเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตัวอย่างที่อาจจะเป็นไปได้มากก็คือปรับปรุงบางส่วนของพื้นที่ที่ทำเป็นสวนยูคาลิปตัสให้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจของนักท่องเที่ยว ประเภทรีสอร์ต หรือ คันทรีคลับและ/หรือ สนามกอล์ฟ เป็นต้น เป็นที่ชัดเจนว่าผลประโยชน์ที่ได้รับตามมานอกเหนือจากผลตอบแทนโดยตรงจากการปลูกยูคาลิปตัสที่นักเศรษฐศาสตร์เรียกว่าค่าเช่าแฝง (Implicit Rent) จากที่ดินที่ใช้ปลูกยูคาลิปตัสนั้นมีมากมาย จึงไม่เป็นที่น่าแปลกใจแต่ประการใดที่มีผู้ขอรับสิทธิบัตรจากคณะกรรมการส่งเสริมการลงทุนเป็นจำนวนมากเมื่อ พ.ศ. 2529 และยังมีจำนวนมากที่เตรียมจะขอรับสิทธิดังกล่าวทันทีที่มีโอกาส ซึ่งการประกาศนโยบายป่าไม้แห่งชาติปี 2528 ทำให้โอกาสดังกล่าวเปิดกว้างมากขึ้น

ประโยชน์ที่สำคัญในประการสุดท้าย สำหรับผู้ขอรับการส่งเสริมการปลูกยูคาลิปตัส ก็คือเนื่องจากรัฐได้เรียกเก็บค่าเช่าในอัตราต่ำมาก (คือเพียงปีละ 10 บาทต่อไร่) ผู้ปลูกยูคาลิปตัสก็สามารถมีรายได้มหาศาลจากการตัดไม้ที่เหลือในพื้นที่ทั้งหมดออกขาย ทั้ง ๆ ที่ในความเป็นจริงนั้นได้มีการประกาศเป็นนโยบายค่อนข้างจะชัดเจนว่า ป่าที่จะให้สัมปทานแก่เอกชนได้ต้องเป็นป่าสงวนแห่งชาติที่เคยถูกตัดไม้ทำลายป่าอย่างมากมาก่อน จนป่านั้นมีลักษณะเข้าข่ายป่าเสื่อมโทรมจนไม่สามารถฟื้นคืนเป็นป่าสมบูรณ์ได้โดยวิถีทางธรรมชาติ นอกจากการปลูกสวนป่าทดแทน ข้อเท็จจริงก็คือ พ.ร.บ.ป่าสงวนแห่งชาติ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2518 ได้ให้คำนิยามว่า “ป่าเสื่อมโทรม เป็นป่าที่ไม่มีไม้ที่มีลักษณะสมบูรณ์เหลืออยู่ และป่านั้นยากที่จะฟื้นคืนดีได้ตามธรรมชาติ โดยมีลูกไม้ (กล้าไม้ที่ขึ้นเองตามธรรมชาติ) ขนาดความสูงเกิน 2 เมตรขึ้นไป ขึ้นกระจัดกระจายทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 20 ต้น หรือมีลำต้นสูงตรง (วัดช่วงของลำต้น) 130 เซนติเมตร ขนาดความโตวัดรอบลำต้นตั้งแต่ 50-100 เซนติเมตร ขึ้นกระจัดกระจายทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 8 ต้น หรือมีไม้ขนาดความโตวัดรอบลำต้นเกิน 100 เซนติเมตร ขึ้นกระจัดกระจายอยู่ทั่วพื้นที่ไม่เกินไร่ละ 20 ต้น หรือมีพื้นที่ป่าที่มีไม้เข้าหลักเกณฑ์ทั้ง 3 ลักษณะดังกล่าว รวมกันแล้วต้องมีจำนวนไม่เกินไร่ละ 16 ต้น”

การให้คำจำกัดความเกี่ยวกับป่าเสื่อมโทรมดังกล่าวดูเป็นเรื่องสมเหตุสมผล แต่ในความเป็นจริงที่มีการปฏิบัติตามปกติ ก็คือ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ มักจะให้สิทธิสัมปทานแก่ผู้ที่ขอรับสิทธิดังกล่าวในบริเวณพื้นที่ป่าสงวนที่ยังคงมีสภาพสมบูรณ์อยู่ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ การเจรจาต่อรองอย่างไม่เป็นทางการกับเจ้าหน้าที่ ตัวอย่างที่ชัดเจนก็คือในกรณีเมื่อคนงานของบริษัท สอนกิตติ จำกัด ถูกจับกุมในข้อหาบุกรุกที่ป่าสงวนโดยไม่ได้รับสัมปทานอย่างถูกต้อง (รายละเอียดในเรื่องนี้จะได้มีการพิจารณาภายหลัง) ในกรณีดังกล่าว นายบรรหาร ศิลปอาชา รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยในขณะนั้น ได้ให้สัมภาษณ์ว่าพบไม้ 40 ท่อนในพื้นที่ดังกล่าว (สยามจดหมายเหตุ, 27 เมษายน - 3 พฤษภาคม 2533) เมื่อค่าเช่าสัมปทานในการปลูกป่าถูกมาก ดังนั้นจึงเป็นไปได้มากที่ผู้รับสัมปทานอาจจะได้รับผลประโยชน์ทางการเงินสูงเพียงแต่ตัดโค่นต้นไม้ที่เหลืออยู่ทั้งหมดในพื้นที่ก่อนจะปลูกยุคาลิปตัสก็คุ้มค่าแล้ว

ผลประโยชน์ทางธุรกิจร่วมกับการเมือง

การจัดการด้านธุรกิจเกี่ยวกับยุคาลิปตัสของบริษัทสอนกิตติได้พิจารณาไปบ้างแล้วในส่วนนี้จะแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างธุรกิจและการเมืองที่อยู่เบื้องหลัง ความสัมพันธ์ดังกล่าวถูกเปิดเผยเมื่อคนงานของบริษัท สอนกิตติ จำกัด ถูกตำรวจหน่วยปราบปรามพิเศษเข้าทำการจับกุมเมื่อวันที่ 28 มกราคม 2533 โดยถูกตั้งข้อหาว่าบุกรุกเข้าไปในที่ป่าสงวน โดยไม่มีเอกสารสัมปทานอย่างถูกต้อง (สยามจดหมายเหตุ, 19-25 มกราคม 2533) ภายหลังจากจับกุม การติดต่อทางธุรกิจด้วยวิธีการที่ไม่สุจริตจึงถูกเปิดเผยออกมา

ต่อมาสาธารณชนจึงได้ทราบวาประธานกรรมการ บริษัท สอนกิตติ จำกัด คืออดีตอธิบดีกรมตำรวจ พลตำรวจเอก ณรงค์ มหานนท์ และเจ้าของบริษัทดังกล่าวคือ นายกิตติ ดำเนินชาวนวนิชย์ ซึ่งในขณะนั้นมีฐานะเป็นวุฒิสมาชิก และยังเป็นทีปรึกษาทางเศรษฐกิจแก่นายกรัฐมนตรีด้วย

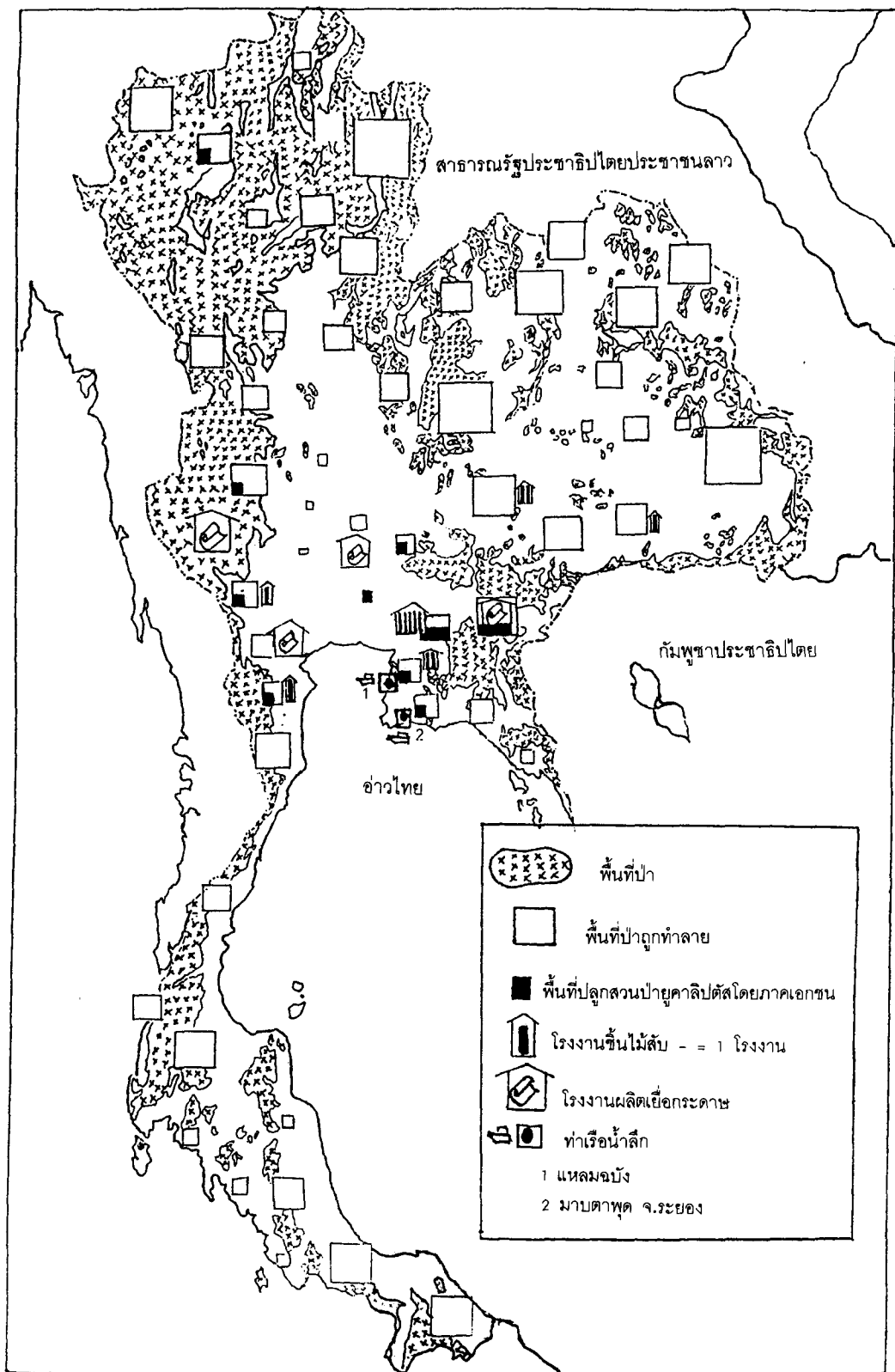
จากการติดตามศึกษาประวัติของ นายกิตติ ดำเนินชาวนวนิชย์ พบว่าเป็นนักธุรกิจที่ให้การสนับสนุนทางการเมืองแก่พรรคกิจสังคม นอกจากบริษัท สอนกิตติ จำกัด แล้วยังมี ธุรกิจที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของนายกิตติ ก็คือ การเป็นเจ้าของ บริษัท เกษตรรุ่งเรือง จำกัด ซึ่งเป็นยักษ์ใหญ่ในวงการนำเข้าสินค้า

ที่เกี่ยวข้องกับการผลิตทางการเกษตรและส่งออกสินค้าการเกษตร ในการทำธุรกิจดังกล่าว นายกิตติ จำเป็นต้องติดต่อกับกระทรวงพาณิชย์ เพื่อให้ได้เอกสารที่จำเป็นในการประกอบธุรกิจดังกล่าว โดยที่รัฐมนตรีของกระทรวงพาณิชย์ส่วนใหญ่อยู่ในโควตาของพรรคกิจสังคมภายใต้รัฐบาลผสมที่นำโดย พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ (2523-31) และการที่นายกิตติได้รับแต่งตั้งเป็นวุฒิสมาชิกนั้นก็มีกระแสข่าวแจ้งว่าเป็นเพราะว่าได้โควตาของพรรคกิจสังคมนั่นเอง

หลังจากเรื่องบุกรุกที่ป่าสงวนได้รับการเปิดเผย นายเฉลิมพันธุ์ ศรีวิกรม์ ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคเอกภาพและเป็นอดีตเลขาธิการพรรคประชาธิปไตย ได้ให้สัมภาษณ์ว่า นายกิตติ นั้นเป็นผู้บริจาคทางการเงินรายใหญ่ที่สุดรายหนึ่งให้แก่พรรคประชาธิปไตยในช่วงเวลาที่มีการหาเสียงเพื่อแข่งขันในการสมัครรับเลือกตั้งทั้งใน พ.ศ. 2529 และ 2531 โดยจ่ายผ่าน บริษัทเกษตรรุ่งเรือง จำกัด และเพื่อเป็นการตอบแทนบุญคุณของนายกิตติ พรรคประชาธิปไตยได้เสนอชื่อนายกิตติ ให้เป็นที่ปรึกษาทางเศรษฐกิจแก่นายกรัฐมนตรีและเป็นวุฒิสมาชิกภายใต้โควตาของพรรคประชาธิปไตย (สารสนเทศ, มีนาคม 2533)

โปรดสังเกตว่า พรรคประชาธิปไตยเป็นหนึ่งในพรรคร่วมรัฐบาลตั้งแต่รัฐบาลพลเอกเปรม ฯ เป็นต้นมา และได้ครองตำแหน่ง ร.ม.ว.เกษตรและสหกรณ์มาโดยตลอดตั้งแต่ พ.ศ. 2524 ยกเว้นในระหว่าง พ.ศ. 2525-2527 ที่ตกไปเป็นของพรรคกิจสังคม เนื่องจากกรมป่าไม้นั้นเป็นกรมที่มีชื่อเสียงเกี่ยวกับผลประโยชน์จากกิจการป่าไม้ของเจ้าหน้าที่ระดับต่าง ๆ รวมไปถึงรัฐมนตรีว่าการกระทรวงด้วย ดังนั้นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มักจะขอคุมงานของกรมป่าไม้โดยตรง โดยไม่เคยแบ่งให้รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงดูแลแทน

ด้วยเหตุที่พรรคประชาธิปไตยได้ครองกระทรวงเกษตรและสหกรณ์มาเป็นเวลานาน ทำให้พรรคประชาธิปไตยมีอิทธิพลในทางการเมืองเหนือข้าราชการประจำบางส่วน โดยเฉพาะข้าราชการในกรมป่าไม้ เช่น นายไพโรจน์ สุวรรณการ ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอธิบดี โดยรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ พลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ เมื่อเดือนตุลาคม 2532 ทั้งที่ในวันที่ 16 มีนาคม ปีเดียวกันนั้น นายไพโรจน์ สุวรรณการ ซึ่งในขณะนั้นเป็นรองอธิบดีกรมป่าไม้ ได้ถูกฟ้องเป็นจำเลยที่สองจากจำเลยทั้งสิ้น 12 คน ในกรณีการทุจริตป่าแม่ฮาย

อำเภอแม่ปาย จังหวัดแม่ฮ่องสอน (สารสนเทศ, พฤษภาคม 2532)

หลังจากนั้นก็ได้มีการเปิดเผยกรณีที่น่าจะจะมีการทุจริต ระหว่างบริษัท เกษตรรุ่งเรือง และ พลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ เรื่องการอนุมัติซื้อปุ๋ยเคมีเป็นกรณีพิเศษ จำนวน 300,000 ตัน ใน พ.ศ. 2532 โดยผ่านองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ซึ่งเป็นรัฐวิสาหกิจภายใต้การควบคุมของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ในกรณีนี้ชี้ให้เห็นชัดถึงความสัมพันธ์ทางธุรกิจการเมืองระหว่างนายกิตติ ดำเนินชาญวณิชย์ โดยผ่านบริษัทเกษตรรุ่งเรือง และพลตรี สนั่น ขจรประศาสน์ ซึ่งเป็นเลขาธิการของพรรคประชาธิปัตย์ และรัฐมนตรีว่าการกระทรวงและสหกรณ์ในขณะนั้น เป็นที่น่าสังเกตว่าในช่วงที่คนงานของบริษัทสวนกิตติจำกัดถูกเจ้าหน้าที่ทำการจับกุมนั้น นายไพโรจน์ สุวรรณากกร อธิบดีกรมป่าไม้ให้สัมภาษณ์ว่า บริษัท สวนกิตติไม่ได้รุกที่ป่าสงวน เพราะพื้นที่ที่ตำรวจเข้าไปทำการจับกุมนั้นมิใช่เป็นพื้นที่ป่าสงวน นอกจากนั้นยังชี้แจงต่อไปว่า พลตำรวจเอก อดุลย์ แสงสิงแก้ว ประธานกรรมการของบริษัท ได้รับสัมปทานจากรัฐบาลเป็นการถูกต้องเรียบร้อยแล้ว (สารสนเทศ, มีนาคม 2533)

แต่ภายหลังจากได้มีการพิสูจน์ว่า บริษัท สวนกิตติได้รุกเข้าไปในที่ป่าสงวนจริง และได้มีการเปิดเผยเงื่อนไขที่สื่อเค้าไปในทางทุจริตระหว่าง บริษัท เกษตรรุ่งเรือง และพรรคประชาธิปัตย์ นายไพโรจน์ ถึงยอมรับว่ามีการบุกรุกป่าสงวนจริง แต่อธิบายเพิ่มเติมว่า ที่บริเวณดังกล่าวบริษัทได้ขอสัมปทานเอาไว้แล้วแต่ยังไม่ทันได้รับการอนุมัติ บริษัทก็จำเป็นต้องรีบเข้าไปดำเนินการก่อนเนื่องจากจะต้องรีบปรับปรุงพื้นที่ให้เสร็จเรียบร้อยก่อนที่จะถึงฤดูฝน (สารสนเทศ, มีนาคม 2533) หากพิจารณาจากภูมิหลังของนายไพโรจน์ ที่เกี่ยวกับการก้าวขึ้นมาสู่ตำแหน่งอธิบดีกรมป่าไม้ จึงไม่น่าที่จะประหลาดใจเลยที่ นายไพโรจน์ มีพฤติกรรมเสมือนกับเป็นเจ้าของที่ประชาสัมพันธ์ของบริษัท สวนกิตติ มากกว่าจะทำหน้าที่ของอธิบดีกรมป่าไม้ เพื่อรักษาผลประโยชน์ของประเทศชาติโดยส่วนรวม

แม้ว่าหลักฐานต่าง ๆ ที่กล่าวถึงข้างต้นนั้นเป็นเพียงหลักฐานเบื้องต้นที่ได้มาจากแหล่งพิมพ์ที่เปิดเผยโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากหนังสือพิมพ์ ลักษณะดังกล่าวได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในระบอบอุปถัมภ์อย่างชัดเจน ในกรณีนี้

นายกิตติ ดำเนินชาวนิชย์ แห่งบริษัท ส่วนกิตติ โดยผ่านบริษัทเกษตรรุ่งเรือง คือผู้อุปถัมภ์พรรคประชาธิปัตย์ ซึ่งมีพลตรีสนั่น ขจรประศาสน์ อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และเลขาธิการพรรคเป็นตัวแทน ในขณะที่พรรคเองก็มีอิทธิพลเหนือข้าราชการของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์และกรมป่าไม้ ดังนั้นนายไพโรจน์ สุวรรณนากร ซึ่งเป็นอธิบดีกรมป่าไม้จึงได้ให้การปฏิบัติผ่อนปรนในลักษณะพิเศษต่อผู้อุปถัมภ์ร่วมของตนและพรรคประชาธิปัตย์

ลักษณะอุปถัมภ์ระหว่างธุรกิจและการเมืองดังกล่าว ชี้ให้เห็นว่านโยบายของรัฐมักมีแนวโน้มที่จะให้ประโยชน์แก่นักธุรกิจมากกว่าผลประโยชน์ส่วนรวมของชาติ การที่รัฐบาลมีนโยบายอย่างแน่วแน่ว่าจะให้ยุคาลิปตัสเป็นไม้โตเร็วเพื่อการปลูกป่า ก็สามารถอธิบายได้จากระบบอุปถัมภ์ภายใต้เงื่อนไขของสภาพความสัมพันธ์ในเชิงธุรกิจการเมืองดังกล่าว โดยที่นโยบายนี้ถูกผลักดันให้มีการนำมาใช้ปฏิบัติโดยมีผลเสียหายต่อทรัพยากรและระบบนิเวศวิทยาของประเทศอย่างใหญ่หลวง

นอกจากกรณีของบริษัทส่วนกิตติที่พิจารณาข้างต้นแล้ว ยังมีเหตุการณ์อื่นที่เป็นแรงกดดันต่อระบบราชการและรัฐบาลอย่างเป็นทางการที่จะให้ส่งเสริมให้มีการผลิตยุคาลิปตัส เพื่อใช้ป้อนอุตสาหกรรมเยื่อและกระดาษที่กำลังขยายตัวอย่างรวดเร็ว จากการศึกษาของดาวและคณะ (2530) เป็นกรณีตัวอย่างอีกกรณีหนึ่ง โครงการศึกษาดังกล่าวเสนอให้มีการจัดทำโดยสมาคมกระดาษและเยื่อกระดาษแห่งประเทศไทย เมื่อกลางปี พ.ศ. 2528 ซึ่งเกิดขึ้นภายหลังจากคณะรัฐมนตรีได้มีมติ เมื่อวันที่ 11 ธันวาคม 2527 ประกาศให้ปี 2528-2531 เป็นปีป่าไม้แห่งชาติ โดยมีสาระสำคัญที่จะส่งเสริมให้มีการปลูกไม้โตเร็ว ซึ่งเป็นวัตถุดิบที่ดีที่สุดสำหรับผลิตเยื่อกระดาษใยสั้น งานวิจัยของดาวและคณะก็ได้รายงานให้ทราบถึงสภาพข้อเท็จจริงของการขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษเพื่อใช้ทำกระดาษ การศึกษาดังกล่าวได้สรุปให้เห็นถึงอนาคตที่อับเฉาของวัตถุดิบที่เคยใช้ผลิตเยื่อกระดาษไม่ว่าจะเป็นไม้ไผ่ ชานอ้อยและปอ พร้อมกับเสนอให้มีการมองหาวัตถุดิบอื่น ๆ ที่จะมาทดแทน

ส่วนสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้ไปไกลอีกขั้นหนึ่ง โดยได้ทำวิจัยเรื่อง “ศักยภาพของการปลูกไม้เร็วเชิงพาณิชย์ในประเทศไทย” โดยได้

รับความสนับสนุนทางการเงินจากกองทุนช่วยพัฒนาระหว่างประเทศจาก คานาดา (Canadian International Development Assistance – CIDA) และ กองทุนช่วยเหลือเพื่อการพัฒนาระหว่างประเทศของสหรัฐอเมริกา (USAID) การศึกษาดังกล่าวเริ่มจากการตั้งคำถามเกี่ยวกับความสามารถของรัฐบาลไทยในการดำเนินโครงการปลูกป่า นอกจากนี้ยังตั้งข้อสงสัยในสิ่งที่จะให้เอกชนทำการปลูก โดยการปลูกต้นไม้เชิงเศรษฐกิจในพื้นที่ทั้งหมดประมาณ ร้อยละ 11 ของประเทศ ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “ป่าสงวน” ในรายงานดังกล่าวได้แสดงถึงความจำกัดของความต้องการต้นไม้สำหรับอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษในอนาคตทั้งในด้านจากตลาดภายในประเทศและเพื่อการส่งออก ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าอุปสงค์ดังกล่าวจะมีไม่มากพอที่จะทำให้มีการปลูกป่าโดยเอกชนเต็มพื้นที่ที่กันไว้สำหรับเป็นป่าเศรษฐกิจจากเนื้อที่ป่าสงวน ร้อยละ 11 ของเนื้อที่ป่าทั้งหมดดังกล่าวมาแล้ว (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 1)

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยใช้ข้อสมมุติฐานดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการขยายการปลูกป่าเศรษฐกิจของเอกชน หลังจากนั้นจึงพิจารณาต่อไปถึงนโยบายเกี่ยวกับภาษีตลอดจนความคาดหมายในอนาคตของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษในประเทศไทย เป็นที่น่าสังเกตว่าสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้กล่าวถึงไม้โตเร็วมากมาย แต่ในที่สุดก็เลือกยูคาลิปตัสมาเป็นวัตถุดิบเพื่อผลิตเยื่อกระดาษ โดยไม่ได้มีการอธิบายว่า เพราะเหตุใดสถาบันวิจัยดังกล่าวจึงเลือกยูคาลิปตัสแทนที่จะเลือกไม้โตเร็วอย่างอื่น เพราะไม้โตเร็วทั้งหลายมิได้มีเฉพาะแต่ยูคาลิปตัสอย่างเดียว การศึกษาดังกล่าวก็เป็นเรื่องของไม้โตเร็วทั้งหมด โดยไม่ได้มีคำอธิบายเพิ่มเติมว่าเลือกยูคาลิปตัสนั้นมีข้อดีข้อเสียอย่างไร และมีข้อเด่นเหนือไม้โตเร็วประเภทอื่นอย่างไรบ้าง (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 2) จากนั้นงานศึกษาดังกล่าวก็ได้พิจารณาต่อไปถึงผลที่มีต่อการจ้างงานจากโครงการปลูกป่าโดยภาคเอกชน โดยให้ยูคาลิปตัสเป็นฐานในการศึกษาดังกล่าว ในรายงานดังกล่าวได้ยอมรับอีกว่า การปลูกป่าไม่สามารถสร้างงานได้มากพอ (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 4) อย่างไรก็ตามการศึกษาดังกล่าวยังมีได้นำเอาปัจจัยที่เกิดขึ้นจากการทดแทนการจ้างงานเนื่องจากการปลูกป่าขนาดใหญ่ ซึ่งมีผลทำให้ชาวสวนชาวไร่ขนาดเล็กถูกขับไล่ออกจากที่ทำกินของตนเองเพื่อให้ที่ดินดังกล่าวตกเป็นสัมปทานของผู้ปลูกยูคาลิปตัสขนาดใหญ่

เป็นที่ทราบกันดีว่า ที่เรียกกันว่า “สวนป่า” นั้นไม่ใช่เป็นพื้นที่ว่างเปล่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ป่าสงวนที่มีกรรยอมรับว่าหมดสภาพป่าแล้ว โดยปกติพื้นที่ดังกล่าว ชุมชนหรือหมู่บ้านได้เข้าไปตั้งถิ่นฐานอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวเรียบร้อยแล้ว กรมป่าไม้เองก็ยอมรับความจริงข้อนี้ โดยกำหนดไว้ในนโยบายเกี่ยวกับการปลูกป่าว่า ผู้ที่จะขอรับสัมปทานปลูกป่าในบริเวณป่าสงวนที่เสื่อมโทรมนั้นจะต้องไม่ไปก่อให้เกิดการขบไล่ที่ดินของราษฎร หรืออีกนัยหนึ่งก็คือได้รับอนุญาตจากราษฎรที่ได้ทำการจับจองที่ดินและถิ่นฐานอยู่ก่อนแล้วนั่นเอง และในทางปฏิบัติการที่จะได้รับอนุญาตจากราษฎรที่อยู่อาศัยเดิมก็คือ การซื้อที่ดินจากราษฎรนั่นเอง ดังนั้นการได้ที่ดินในลักษณะดังกล่าวย่อมเป็นที่เชื่อมั่นได้ว่าจะต้องมีการทดแทนการทำงานเกิดขึ้น

ดังนั้นหากนำปัจจัยการทดแทนการจ้างงานเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย ผลการจ้างงานเพิ่มสุทธิอาจจะติดลบ ทั้งนี้เนื่องจากการปลูกสวนยุคาลิปดัสขนาดใหญ่ที่มีลักษณะการใช้ทุนมากและใช้แรงงานน้อย และถ้าหากเงื่อนไขของการสร้างงานสุทธิเพิ่มขึ้นเป็นเงื่อนไขที่สำคัญข้อหนึ่งของการอนุมัติให้ปลูกสวนยุคาลิปดัส การปลูกสวนยุคาลิปดัสในกิจการขนาดใหญ่ จึงเป็นโครงการที่ไม่เข้าข่ายตั้งแต่ต้นการนำประเด็นนี้ขึ้นมาพิจารณาเพื่อจะชี้ให้เห็นถึงลักษณะความลำเอียงโดยจงใจของรายงานการศึกษาดังกล่าว

ในที่สุดท้ายของงานวิจัยของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้มีความพยายามที่จะเสนอความเห็นว่าจะปลูกยุคาลิปดัสที่ใดบ้าง โดยใช้เทคนิคสมัยใหม่ที่ได้ข้อมูลจากสัญญาณดาวเทียมตรวจสอบพื้นที่ทางภูมิศาสตร์เรียกว่า ระบบข้อมูลทางภูมิศาสตร์ (Geographic Information System – GIS) เทคนิคดังกล่าวถูกอ้างว่านำมาใช้เพื่อเป็นแต่เพียง “ตัวอย่าง” ของการนำเครื่องมือดังกล่าวมาใช้ประกอบการศึกษา โดยให้แหลมฉบังซึ่งเป็นท่าเรือน้ำลึกแห่งใหม่เป็นจุดศูนย์กลาง และใช้พื้นที่ในบริเวณที่เป็นรัศมี 250 กิโลเมตรเป็นพื้นที่ที่ศึกษาความเป็นไปได้ในการปลูกยุคาลิปดัส การใช้แหลมฉบังเป็นจุดศูนย์กลางนั้นย่อมชี้ชัดถึงความจงใจที่จะให้ยุคาลิปดัสเป็นไม้เพื่อการส่งออก ทั้งนี้เนื่องจากว่าในรัศมีเกินกว่า 250 กิโลเมตร ค่าขนส่งจะสูงมากจนอาจจะไม่คุ้มกับต้นทุนในการผลิตเพื่อการส่งออก

พื้นที่ที่ศึกษานั้นครอบคลุมพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทราทั้งจังหวัด บางส่วนของชลบุรี ระยอง จันทบุรี และนครราชสีมา รวมเนื้อที่ทั้งหมด 5.6 ล้านไร่ งาน ศึกษาดังกล่าวรายงานว่าปริมาณน้ำฝน เฉลี่ยต่อปีในพื้นที่ดังกล่าว 2,100 ลูกบาศก์มิลลิเมตร (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 5) ในรายงานฉบับอื่นของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ได้ชี้ให้เห็นว่าการปลูกยูคาลิปตัสที่ให้ผลดีในเชิงพาณิชย์นั้นจะต้องปลูกในพื้นที่ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนตกโดยเฉลี่ยระหว่าง 400-800 ลูกบาศก์มิลลิเมตร ต่อปี (TDRI, 1989, หมายเลข 3) ดังนั้นถ้าจะพิจารณาจากปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยแล้วจะเห็นได้ว่าพื้นที่ที่เสนอให้ปลูกยูคาลิปตัสดังกล่าวจะเป็นพื้นที่ที่ค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์ และถ้าหากพิจารณาจากมาตรฐานทางนิเวศวิทยา พื้นที่ดังกล่าวย่อมดีเกินไปที่จะปลูกยูคาลิปตัส

งานศึกษาข้างต้นได้มีความพยายามที่จะนำเอาปัจจัยที่เรียกว่า ทศนคติของชาวบ้านในพื้นที่ที่คาดว่าจะมีการปลูกยูคาลิปตัสเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย โดยใช้แบบจำลองและคอมพิวเตอร์ในการวิเคราะห์ หลังจากใช้ระบบวิเคราะห์ดังกล่าว สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้เสนอคำตอบว่ามีพื้นที่จำนวน 730,000 ไร่ ที่มีความเหมาะสมในการปลูกยูคาลิปตัส ในการใช้คอมพิวเตอร์กับข้อมูลที่เรียกว่าทศนคติของชาวบ้านนั้นมีข้อที่น่าสังเกตในเรื่องการแปลความหมายดังกล่าวไปสู่คำสั่งให้แก่คอมพิวเตอร์ ตัวอย่างเช่น กรณีที่ฝ่ายต่อต้านการปลูกยูคาลิปตัสอ้างว่าที่ดินดีเกินไปสำหรับปลูกยูคาลิปตัส ให้คอมพิวเตอร์ “เลือกที่ดินในบริเวณที่คุณภาพดินเลวที่สุด” และในกรณีที่ชาวบ้านเกรงว่าจะถูกขับไล่ที่เพื่อใช้ในการปลูกยูคาลิปตัส คำสั่งที่ใช้สั่งคอมพิวเตอร์คือ “เลือกที่ดินในป่าสงวนที่อยู่นอกชุมชนหมู่บ้าน” และในกรณีสุดท้าย ถ้าหากชาวบ้านต่อต้านการปลูกยูคาลิปตัสเนื่องจากเกรงว่ายูคาลิปตัสจะมาแทนที่ป่าที่มีอยู่ตามธรรมชาติ คำสั่งสำหรับคอมพิวเตอร์ก็คือ “เลือกพื้นที่ที่ป่าธรรมชาติถูกทำลายแล้วโดยสิ้นเชิง”

ในกรณีของคำสั่งแรก ความหมายของ “ที่ดินคุณภาพเลวที่สุด” นั้นเกือบจะไม่มีมีความหมายอื่นใดในแง่ของการปลูกยูคาลิปตัสเมื่อพิจารณาจากปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อบัต์ดังกล่าว ทั้งนี้เพราะพื้นที่ทั้งหมดที่กล่าวมานั้นดีเกินไปที่จะปลูกยูคาลิปตัส ส่วนในคำสั่งที่สองที่ว่า “ให้เลือกพื้นที่ป่าสงวนที่อยู่นอกชุมชน

หมู่บ้าน” นั่นก็จะเห็นได้ว่าถึงแม้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในป่าสงวนก็จำเป็นจะต้องมีพื้นที่เพาะปลูกภายนอกชุมชนหมู่บ้านสำหรับปลูกพืชผลหรือเลี้ยงชีพ ดังนั้นพื้นที่ที่ควรจะต้องเลือกนอกจากพื้นที่ชุมชนหมู่บ้านแล้วจะต้องไม่ใช่พื้นที่เพื่อทำการเกษตรของชาวบ้านด้วย มิฉะนั้นชาวบ้านจะถูกล้อมเอาไว้ด้วยสวนยูคาลิปตัส ส่วนคำสั่งที่สามนั้นค่อนข้างจะเป็นที่น่าสงสัยเพราะว่า ป่าสงวนที่เสื่อมสภาพแล้วนั้นจะไม่ใช่ที่ว่างเปล่า โดยทั่วไปแล้วจะมีชาวบ้านชาวไร่ขนาดเล็กใช้ประกอบอาชีพ การเสนอให้ปลูกยูคาลิปตัสในพื้นที่ดังกล่าวจะมีผลเท่ากับเป็นการขับไล่ชาวบ้านชาวไร่ขนาดเล็กให้ออกจากพื้นที่ทำกินดังกล่าว

อย่างไรก็ตามส่วนดีของงานศึกษาชิ้นนี้ก็คือข้อเตือนใจเกี่ยวกับความเสี่ยงที่อาจจะมีขึ้น ในบรรดาปัญหาที่อาจเกิดขึ้นก็คือ การพังทลายของหน้าดินที่เกิดจากการปลูกสวนยูคาลิปตัสและการทำถนนเพื่อการขนส่งไม้ยูคาลิปตัสดังกล่าว นอกจากนั้นยังมีอันตรายจากไฟป่า และปัญหาหมอกภาวะจากการมีโรงงานผลิตเยื่อกระดาษในบริเวณพื้นที่ดังกล่าวในอนาคต (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 5)

การศึกษาดังกล่าวของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยในการที่จะกำหนดพื้นที่ที่เหมาะสมในการปลูกยูคาลิปตัสนั้นเป็นการศึกษามีความลำเอียงตั้งแต่เริ่มต้น การที่สถาบันดังกล่าวได้อ้างอยู่เสมอว่า สถาบันของตนนั้นเป็นสถาบันวิจัยที่เป็นอิสระนั้นก็เป็นการสื่อความหมายที่ไม่ตรงกับความเป็นจริงตั้งแต่ต้นแล้ว เป็นที่ทราบกันดีว่าสถาบันดังกล่าวทำหน้าที่เป็นสมอเพื่อให้ความเห็นต่อการทำงานของรัฐบาล ในความเป็นจริงสถาบันดังกล่าวได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากแหล่งเงินทุนภายนอกประเทศโดยได้รับการสนับสนุนและ/หรือความเห็นชอบจากรัฐบาลไทย ในทางปฏิบัติไม่มีทางเป็นไปได้ที่งานวิจัยของสถาบันดังกล่าวจะมีลักษณะคัดค้านนโยบายของรัฐบาลไทยโดยตรงและในความเป็นจริงประธานของคณะกรรมการบริหารของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยยังเคยเป็นเลขาธิการคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ซึ่งก็เป็นองค์กรที่มีอิทธิพลมีหน้าที่รับผิดชอบในการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ทุก ๆ ห้าปีองค์กรนี้มีอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของรัฐบาลด้วย การศึกษาดังกล่าวของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยยังมีลักษณะลำเอียงในเชิงสนับสนุนนโยบายของรัฐบาลที่

มีอยู่แล้ว และถ้าหากข้อสมมุติฐานดังกล่าวเป็นความจริง หน่วยงานดังกล่าวก็มีฐานะที่จะเป็นผู้อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ของระบบอุปถัมภ์ของธุรกิจการเมือง แต่ในกรณีนี้ผู้ที่สนับสนุนนั้นกว้างกว่านักธุรกิจธรรมดา แต่ได้รวมเอาหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือระหว่างประเทศของต่างประเทศ เช่น ของรัฐบาลแคนาดา และสหรัฐอเมริกาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เป็นต้น

ในขณะที่เดียวกันก็มีความสัมพันธ์ในระดับสูงของรัฐบาลที่รับความช่วยเหลือจากธนาคารเพื่อพัฒนาเอเชีย (Asian Development Bank – ADB) เกี่ยวข้องกับธุรกิจการปลูกสวนยูคาลิปตัสโดยธุรกิจเอกชนด้วย ธนาคารเพื่อการพัฒนาเอเชียได้ให้ความสนับสนุนทางการเงินแก่บริษัทเอกชน ชื่อบริษัท Pacmar จำกัด ร่วมกับบริษัท A&R Consultants จำกัด ทำการวิจัยภายใต้ชื่อว่า “แผนการปฏิบัติสำหรับการพัฒนาการปลูกต้นไม้ของเอกชนในประเทศไทย: พิจารณาในเชิงสังคมวิทยาและพาณิชย์” (ADB, 2532) งานดังกล่าวได้มีความพยายามที่จะหาหนทางที่จะทำให้มีการปลูกยูคาลิปตัสขนาดใหญ่ในประเทศไทย ขณะเดียวกันก็พยายามหลีกเลี่ยงความขัดแย้งทางการเมือง

ภายใต้แรงกดดันจากทางด้านธุรกิจผ่านความสัมพันธ์ทางการเมืองและบริษัทข้ามชาติ ตลอดจนองค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินระหว่างประเทศ รวมทั้งสถาบันการเงินระหว่างประเทศด้วย แรงกดดันที่มีต่อการปลูกยูคาลิปตัสในเชิงพาณิชย์จึงเป็นสิ่งที่ดูจะหลีกเลี่ยงไม่ได้และจะส่งผลกระทบต่อสภาพนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมของไทยในอนาคตอันใกล้นี้ แรงกดดันดังกล่าวเกิดจากปัจจัยที่มีความสอดคล้องกันสองประการคือ การเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วของความต้องการเชื้อกระดาษและการหมดไปอย่างรวดเร็วของอุปทานวัตถุดิบที่ผลิตเยื่อกระดาษทั่วโลก และประเทศไทยนั้นยังคงเป็นพื้นที่แห่งหนึ่งในโลกที่การปลูกยูคาลิปตัสที่มีการผลิตขนาดใหญ่ยังคงเป็นไปได้

ผลทางนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมจากการปลูกยูคาลิปตัส

การประท้วงการปลูกสวนยูคาลิปตัสมิได้มีผลมาจากการสงสัยว่า จะมีการร่วมมือกันระหว่างกลุ่มธุรกิจและการเมือง หากแต่เกิดจากการสังเกตโดยตรงของชาวบ้านที่มีต่อปัญหานิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมเนื่องมาจากการปลูก

ยุคาลิปต์ส ผลการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยที่ได้จากการสำรวจความคิดเห็นของชาวบ้านที่ปลูกสวนยุคาลิปต์สขนาดเล็ก พบว่าชาวบ้านที่ให้สัมภาษณ์ต่างยืนยันถึงผลเสียของยุคาลิปต์สที่มีต่อการปลูกพืชผลอย่างอื่นของตน ผืนดินขาดความชุ่มชื้นและการลดลงของระดับน้ำใต้ดินในบริเวณที่ใกล้กับการปลูกสวนยุคาลิปต์ส ชาวบ้านไม่คิดว่ายุคาลิปต์สจะมีส่วนในการปรับปรุงคุณภาพดินและสภาพดินฟ้าอากาศและน้ำ ชาวบ้านส่วนใหญ่ที่ได้ให้สัมภาษณ์ต่างมีความเห็นตรงกันว่ารัฐบาลควรที่จะสนับสนุนให้ปลูกไม้ชนิดอื่นในโครงการปลูกป่าของรัฐบาลแทนการปลูกยุคาลิปต์ส (TDRI, 1990)

เป็นที่น่าสังเกตว่าสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยได้จัดพิมพ์รายงานฉบับดังกล่าวหลังจากที่ตกเป็นเป้าโจมตีโดยกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติเช่นกัน ในการศึกษาของคุณธนี ซึ่งได้รวบรวมข้อมูลจากการศึกษาทดลองอย่างเป็นระบบ (ธนี สนทนง, 2533) พบว่าข้อเสียในการปลูกป่ายุคาลิปต์สนั้นสืบเนื่องมาจากยุคาลิปต์สมีผลทำให้ระดับน้ำใต้ดินลดลง ทั้งนี้เนื่องจากยุคาลิปต์สสามารถหาน้ำจากแหล่งน้ำใต้ดินได้ลึกกว่าต้นไม้ประเภทอื่น ๆ การศึกษาของจักรกฤษณ์ หอมจันทร์ ก็พบว่าในพื้นที่ที่มีการปลูกสวนยุคาลิปต์สขนาดใหญ่จะมีความแตกต่างของระดับน้ำใต้ดินระหว่างพื้นที่ของสวนยุคาลิปต์สกับพื้นที่นอกสวนอย่างน้อย 90 เซนติเมตร

จากข้อเท็จจริงดังกล่าวทำให้ยุคาลิปต์สเป็นต้นไม้ที่ไม่มีคุณสมบัติเหมาะสมสำหรับการปลูกป่า โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณแหล่งน้ำที่ต้องการจะมีต้นไม้เพื่อที่จะทำให้บรรยากาศรอบ ๆ ป่านั้นมีความชุ่มชื้น และสามารถเก็บน้ำฝนเอาไว้ในพื้นที่ดินได้ ข้อเท็จจริงดังกล่าวอีกเช่นกันที่ทำให้ยุคาลิปต์สมีคุณสมบัติที่ไม่เหมาะสมในการให้ร่มเงาและเก็บรักษาความชุ่มชื้นให้แก่พืชเศรษฐกิจอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องจากยุคาลิปต์สจะแย่งน้ำมาจากพืชเศรษฐกิจที่ปลูกในบริเวณใกล้เคียง

ในรายงานเดียวกันนี้ได้เผยแพร่ผลจากการศึกษาวิจัยเพิ่มเติมว่าจากการทดลองโดยการเอาดินหนึ่งกิโลกรัมผสมกับใบยุคาลิปต์สป่นหนักห้ากรัม ผลจากการทดลองพบว่าการงอกของเมล็ดพืชในดินผสมในสูตรดังกล่าวมีอัตราช้าลงโดยมีนัยสำคัญทางสถิติ ตัวอย่างของเมล็ดพืชนำมาเพาะในดินผสมดังกล่าว อาทิ เมล็ดข้าวโพด ข้าวฟ่าง งา ถั่วเหลือง ถั่วเขียวและถั่วลิสงเป็นต้น และถ้า

หากเพิ่มส่วนผลของใบยูคาลิปตัสป่นเป็น 10 กรัมหรือมากกว่านั้นจะมีผลต่อการเจริญเติบโตของพืชหลายชนิด (จักรกฤษณ์ หอมจันทร์, 2532) การทดลองดังกล่าวอาจจะนำไปสู่ข้อสรุปที่ว่าดินในบริเวณที่ใบยูคาลิปตัสร่วงหล่นอยู่นั้น อาจจะไม่เหมาะสมต่อการปลูกพืชชนิดอื่น ผลจากการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นชัดว่ายูคาลิปตัสเป็นพืชที่ไม่เหมาะสมที่จะใช้ปลูกในพื้นที่ของจังหวัดฉะเชิงเทรา และจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ซึ่งมีปริมาณน้ำฝนเฉลี่ยต่อปีในปริมาณที่ค่อนข้างสูง (เฉลี่ยประมาณ 2,100 มิลลิเมตรต่อปี) โดยที่พื้นที่ดังกล่าวเหมาะที่จะปลูกต้นไม้ชนิดอื่นโดยเฉพาะอย่างยิ่งยางพาราและผลไม้

แต่ที่จริงแล้วกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ก็ได้กำหนดเป็นแนวทางเพื่อการปฏิบัติตั้งแต่วันที่ 1 มีนาคม 2531 เกี่ยวกับการใช้พื้นที่เพื่อปลูกยูคาลิปตัส กล่าวคือพื้นที่ดังกล่าวจะต้องมีศักยภาพในการปลูกพืชชนิดอื่นต่ำ ซึ่งก็หมายถึงดินที่คุณภาพเลวและอยู่ในบริเวณที่แห้งแล้งซึ่งมีปริมาณฝนตกเฉลี่ยต่อปีไม่เกิน 60 วัน (ราชันี สนกกน, 2533) ดังนั้นจึงเห็นได้ชัดว่าพื้นที่ที่สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยระบุไว้ในรายงาน หมายเลข 5 (TDRI, 2532, หมายเลข 5) นั้นไม่ใช่พื้นที่ที่ได้กำหนดไว้เป็นแนวทางสำหรับปลูกยูคาลิปตัสโดยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ลักษณะที่ไม่พึงประสงค์อีกประการหนึ่งของสวนยูคาลิปตัสนั้นส่วนหนึ่ง จะเห็นได้จากพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเอง พระองค์ทรงมีความห่วงใยต่อการเร่งให้มีการปลูกสวนยูคาลิปตัสทั่วประเทศโดยกรมป่าไม้ พระองค์ทรงเกรงว่ายูคาลิปตัสนั้นเป็นไม้ที่แปลกปลอมจากสภาพแวดล้อมในท้องถิ่นซึ่งอาจจะมีผลกระทบในทางที่ไม่พึงปรารถนาต่อคุณภาพของดิน ต้นไม้พื้นเมืองและสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ พระองค์ได้แสดงพระราชปราชญ์ดังกล่าวผ่านสื่อมวลชนโดยตรงในเดือนกุมภาพันธ์ 2530 (มติชน, 1 มีนาคม 2530) และหลังจากนั้นพระองค์ทรงมีพระราชปราชญ์ดังกล่าวผ่านพลเอก เปรม ๗ ซึ่งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในสมัยนั้น (มติชน, 1 เมษายน 2530) แต่เป็นที่น่าสังเกตจากข้อเท็จจริงที่ว่า ยูคาลิปตัสอาจจะมีผลกระทบในทางที่ไม่พึงปรารถนาต่อต้นไม้พื้นเมือง และสัตว์ป่าที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยถ้าหากมีการสนับสนุนให้ปลูกยูคาลิปตัสขนาดใหญ่ ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากต่อสภาพแวดล้อมและ

ระบบนิเวศวิทยาของประเทศ กลับมามีความสนใจที่จะมีการยกประเด็นดังกล่าวมาอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง

ในขณะที่เดียวกันการปลูกยูคาลิปตัสขนาดใหญ่นั้นก่อให้เกิดไฟป่าได้ง่ายมากกว่าการปลูกไม้ชนิดอื่นในป่าเขตร้อน อันตรายจากไฟป่าดังกล่าวได้มีการกล่าวถึงในรายงานของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทยไปบ้างแล้ว (สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, 2532, หมายเลข 5) ถ้าหากมีการส่งเสริมให้มีการปลูกยูคาลิปตัสเป็นการใหญ่ การเสี่ยงภัยจากไฟป่าขนาดใหญ่จะต้องมีขึ้นอย่างแน่นอน ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณป่าหรือใกล้ป่าจะไม่มีโอกาสรับทราบถึงอันตรายความเสี่ยงภัยอย่างร้ายแรงที่อาจจะเกิดขึ้นได้จากไฟป่าที่เกิดจากการปลูกยูคาลิปตัส ทั้งนี้เนื่องจากชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวส่วนใหญ่ปฏิบัติด้วยความเคยชินในการเผาไร่หรือนาข้าวภายหลังจากการเก็บเกี่ยว เพื่อทำให้พื้นที่เตียนเพื่อเป็นการเตรียมพื้นที่สำหรับปลูกพืชผลในรอบการเพาะปลูกต่อไป ความเคยชินดังกล่าวอาจจะก่อให้เกิดไฟป่าที่ร้ายแรงได้ถ้าหากพื้นที่บริเวณใกล้เคียงเป็นสวนยูคาลิปตัสขนาดใหญ่ ก่อนที่ชาวบ้านจะเรียนรู้และเข้าใจถึงปัญหานี้และมีการปรับความเคยชินจากการปฏิบัติดังกล่าวอาจจะเกิดไฟป่าขนาดใหญ่ขึ้นมากมายและมีการสูญเสียพื้นที่ป่าไปมากแล้วก็เป็นได้ ลักษณะดังกล่าวของยูคาลิปตัสที่ก่อให้เกิดอันตรายจากไฟป่าได้มากกว่าต้นไม้ชนิดอื่น ก็มีได้มีการหยิบยกมาอภิปรายอย่างกว้างขวางเช่นกัน

ผลเสียทางด้านนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมจากการปลูกสวนยูคาลิปตัสขนาดใหญ่ที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดนี้ควรที่จะเป็นหลักฐานที่เพียงพอให้รัฐบาลไทยเลิกโครงการปลูกป่าโดยใช้ยูคาลิปตัสทั้งหมด ในทางตรงกันข้ามในระหว่างวันที่ 19-21 มิถุนายน 2530 กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กลับจัดสัมมนาทางวิชาการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ในหัวข้อที่ว่า “ยูคาลิปตัสมีพิษจริงหรือ” ในการปิดการสัมมนาดังกล่าว พลเอก หารุญ ลีนาพันธ์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์สมัยนั้นได้กล่าวว่า “ยูคาลิปตัสไม่มีพิษภัยร้าย ไม่มีผลกระทบในทางลบที่เด่นชัด การปลูกยูคาลิปตัสชนิดเดียวล้วน ๆ เป็นผืนใหญ่ต้องศึกษาวิจัยต่อไป” (ข่าวพาณิชย์, 29 กันยายน 2530) การสรุปจากการสัมมนาดังกล่าวเป็นผลทำให้รัฐบาลได้มีการสนับสนุนให้มีการปลูกสวนยูคาลิปตัสเป็นการใหญ่หลังจากนั้น

ระรอกของการประท้วงการปลุกยูกาลิปตัส

หลังจากการสัมมนาดังกล่าว คลื่นการประท้วงนโยบายการปลุกยูกาลิปตัสของรัฐบาลโดยผ่านบทความทางหนังสือพิมพ์ก็ค่อยลดลงไป ถึงแม้กลุ่มนักอนุรักษ์ธรรมชาติจะเห็นว่าการสัมมนาดังกล่าวเป็นแต่เพียงการจัดฉากของรัฐบาลก็ตาม อย่างไรก็ตาม อยากรู้ว่าการประท้วงระรอกใหม่ได้เกิดขึ้นจากหมู่บ้านต่าง ๆ ทั่วไปในประเทศไทย พื้นที่ที่มีการประท้วงเริ่มจาก จังหวัดตาก ในภาคเหนือ และลุกลามไปในหลายจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมทั้งจันทบุรีในภาคตะวันออก

ที่จังหวัดตากได้มีการประท้วงที่ตำบลประจักษ์รัฐในจังหวัดตาก ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือนั้นมีการประท้วงเพิ่มขึ้นมากมายและในหลายกรณีเป็นการต่อสู้ที่ดุเดือดแหลมคมมากพอสมควรการประท้วงครั้งแรกเริ่มขึ้น ใน พ.ศ. 2528 โดยมีชาวบ้านประมาณสองพันคนจากตำบลเสียง อำเภออุทุมพรพิสัย จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เดินขบวนเข้าไปในพื้นที่ที่ปลุกยูกาลิปตัสทำการร่อนกล้าไม้เผาเรือนเพาะชำและที่ทำการของรัฐ ผู้ประท้วงเรียกร้องให้มีการถอนสัมปทานที่ให้เอกชนเข้าทำการปลูกป่าโดยที่ไม่ได้ปฏิบัติตามขั้นตอนให้ถูกต้อง ในเดือนธันวาคมปีเดียวกัน ชาวบ้านตำบลหนองบัว และโคกมะม่วง อำเภอประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ได้เดินขบวนประท้วงโครงการปลุกสวนยูกาลิปตัสของรัฐบาล แต่เนื่องจากชาวบ้านเหล่านั้นถูกไล่ออกจากพื้นที่ทำกินของตนที่มีอยู่เดิม จึงได้เรียกร้องให้คืนที่ทำกินให้พวกตนพร้อมทั้งสัญญาว่าจะปลุกยูกาลิปตัสหรืออย่างพาราก็ได้ ถ้าหากเป็นเงื่อนไขของฝ่ายรัฐบาล

ในปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประท้วงเกิดขึ้นทั่วประเทศไทย ลามเหมือนไฟป่าในเดือนกุมภาพันธ์ 2530 ชาวบ้านตำบลโนนสวรรค์ อำเภอปทุมรัตน์ จังหวัดร้อยเอ็ด รวมกับชาวบ้านอีก 7-8 หมู่บ้านในบริเวณใกล้เคียงได้ถอนกล้ายูกาลิปตัสและยึดรถแทรกเตอร์ของรัฐ ผู้ประท้วงเรียกร้องให้รักษาพื้นที่ป่าธรรมชาติเอาไว้เพื่อที่ชาวบ้านจะได้เก็บหาผลผลิตกันจากป่า เพื่อช่วยให้มีชีวิตอยู่รอดได้ ทั้งนี้เนื่องจากเจ้าหน้าที่ของรัฐเตรียมการที่จะถางป่าเพื่อปลุกสวนยูกาลิปตัส

ในเดือนเมษายนปีเดียวกัน ชาวบ้านตำบลคำเปี้ย อำเภอตระการพืชผล จังหวัดอุบลราชธานี ได้เรียกร้องให้เลิกโครงการปลุกยูกาลิปตัส ในบริเวณพื้นที่

ดังกล่าวเนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวได้รุกเข้าไปในพื้นที่ทำกินของราษฎร เดือน พฤษภาคมชาวบ้านตำบลยางคำ อำเภอโพธาราย จังหวัดร้อยเอ็ด ได้เรียกร้อง ให้หยุดการวางป่าดงบังเพื่อปลุกยุคลิปต์ส เพราะว่าป่าดังกล่าวเป็นป่าธรรมชาติ แห่งสุดท้ายที่เหลืออยู่สำหรับชุมชน ยังมีกรณีประท้วงเกิดขึ้นอีก 3 แห่ง ในเดือน มิถุนายนและกรกฎาคม โดยทั่วไปอาจจะกล่าวได้ว่ามีสาเหตุที่สำคัญสอง ประการ คือ ประการแรก มีการรุกเข้าไปในพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน อีกกรณี หนึ่งคือการเรียกร้องให้รักษาป่าธรรมชาติเอาไว้เพื่อชาวบ้านจะได้ใช้เป็นแหล่ง ในการเก็บอาหาร สมุนไพรและเชื้อเพลิง ก่อนสิ้นปี พ.ศ. 2530 ได้มีการประท้วง เกิดขึ้นอีก 3 แห่ง ในจังหวัดยโสธร และสุรินทร์ตามลำดับ (มติชน, 19 พฤษภาคม 2531)

การต่อสู้ที่ดุเดือดที่สุดนั้นอยู่ในบริเวณของอำเภอประคำ จังหวัดบุรีรัมย์ การประท้วงเริ่มขึ้น เมื่อวันที่ 18 มีนาคม 2531 เจ้าหน้าที่ของรัฐได้เข้าจับกุม ชาวบ้านปลูกไม้ผลในบริเวณป่าดงใหญ่ในพื้นที่สีตาดล ซึ่งพื้นที่ดังกล่าวได้มีการ สงวนไว้สำหรับปลุกยุคลิปต์ส ซึ่งปลูกไว้ในพื้นที่ 20 ไร่ โดยที่สวนดังกล่าว ปลูกโดยกรมป่าไม้ พร้อมทั้งมีการเผาเรือนเพาะชำยุคลิปต์สด้วย

ชาวบ้านประท้วงการปลุกสวนป่ายุคลิปต์สเนื่องจาก มีประสบการณ์ จากการปลุกสวนยุคลิปต์สบริเวณสวนสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ ซึ่งมีพื้นที่ ปลูกทั้งสิ้น 4,000 ไร่ ตั้งแต่ พ.ศ. 2522 ในพื้นที่ดังกล่าวชาวบ้านพบว่า ไม่สามารถเก็บหาของป่าได้อย่างเปิดเผยเช่นในกรณีของป่าธรรมชาติผลิตภัณฑ์ จากป่าที่ชาวบ้านเคยได้ประโยชน์ก็มี ผักต่าง ๆ เห็ด สัตว์ป่า แมลง พืชสมุนไพร และทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์ รวมทั้งพื้น ชาวบ้านยังสังเกตพบว่า ระดับน้ำบริเวณ รอบ ๆ สวนยุคลิปต์สนั้นลดลงอย่างรวดเร็ว (มติชน, 28 มีนาคม 2531) การ ประท้วงได้พัฒนาไปเป็นการเผชิญหน้ากันด้วยกำลังอาวุธระหว่างชาวบ้านกับ เจ้าหน้าที่ของรัฐ ชาวบ้านในบริเวณดังกล่าวได้เคยอาสาสมัครเข้าต่อสู้กับ คอมมิวนิสต์ มาก่อน แต่มาในครั้งนี้ได้ตัดสินใจที่จะต่อสู้กับเจ้าหน้าที่ของรัฐ เนื่องจากไม่สามารถคอยได้อีกต่อไป (มติชน, 2 มีนาคม 2531) การเผชิญหน้า ในกรณีดังกล่าวยังคงยืดเยื้อต่อมาจนถึงปัจจุบัน เนื่องจากเมื่อวันที่ 7 มกราคม 2534 ชาวบ้านจำนวน 20 คนถูกจับกุมบุกเข้าจับโดยหมายจับเก่าในข้อหา

ทำลายทรัพย์สินของทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเผาสวนยูคาลิปตัส ในพื้นที่โครงการดงใหญ่สี่เขต ในอำเภอประจำ ในการร่วมชุมนุมดังกล่าวได้มี พระภิกษุสงฆ์เข้าร่วมด้วย และได้ชี้แจงว่า “น่าเห็นใจชาวบ้าน เพราะถูกเจ้าหน้าที่ของรัฐข่มขู่อยู่ตลอดเวลา เนื่องจากในความเป็นจริงชาวบ้านอาศัยอยู่ในพื้นที่ของโครงการมาก่อนที่กรมป่าไม้จะเข้าไปดำเนินการ แล้วจู่ ๆ ก็มีการ ขับไล่ไล่ส่ง และเข้าไปทำลายพืชผลที่ชาวบ้านเพาะปลูกเป็นจำนวนมาก ครั้น พอชาวบ้านทำบ้างก็ถูกจับเข้าคุก” และเมื่อวันที่ 10 มกราคม 2534 คณะ กรรมการประสานงานองค์กรพัฒนาเอกชน พัฒนาชนบท (กป/อพช.) ได้ออก แถลงการณ์ เสนอแนวทางให้รัฐปฏิบัติ 4 ข้อ คือ 1. หยุดยั้งการจับกุมที่จะมี ขึ้นอีกในอนาคต 2. ให้รัฐบาลทำทุกวิถีทางเพื่อมิให้เกิดการเผชิญหน้าในพื้นที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กองกำลังทหารและตำรวจที่ตรึงชาวบ้านอยู่ในขณะนี้ 3. ขอให้รัฐบาลทบทวนนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ตลอดจนนโยบายส่งเสริม ปลูกไม้โตเร็ว (ยูคาลิปตัส) โดยด่วน และ 4. ขอให้รัฐบาลระงับการประกาศใช้ แผนปฏิบัติการจัดการป่าไม้เขตร้อนที่กรมป่าไม้กำลังจัดทำอยู่ในขณะนี้เอาไว้ ก่อนจนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่า แผนปฏิบัติการดังกล่าวมีความสมบูรณ์สอดคล้องกับ สภาพความเป็นจริงของประเทศและได้รับการยอมรับจากบุคคลทุก ๆ ฝ่าย (มติชน, 10 มกราคม 2534)

ในกรณีของบริษัทเชลล์ จังหวัดจันทบุรี กลุ่มศึกษาปัญหาการเกษตรได้ เขียนบทความลงในหนังสือพิมพ์ ตั้งคำถามเกี่ยวกับโครงการปลูกสวนยูคา ลิปตัสของบริษัทเชลล์ ในบรรดาคำถามที่ตั้งเป็นประเด็นก็คือ ที่ดินที่เป็นแหล่ง น้ำซึ่งมีปริมาณน้ำฝนโดยเฉลี่ยปีละ 1,800 - 2,500 ลูกบาศก์มิลลิเมตร กลุ่ม ดังกล่าวจึงเสนอว่าพื้นที่ดังกล่าวน่าจะมีความเหมาะสมมากกว่าในการปลูก ไม้ผลและยางพารา (มติชน, 26 พฤศจิกายน 2530) วันที่ 13 มกราคม 2531 บริษัทเชลล์ได้ตอบคำถามในหนังสือพิมพ์เดียวกันอธิบายว่า การปลูกสวนยูคา ลิปตัสในเชิงพาณิชย์นั้นจำเป็นจะต้องปลูกในบริเวณพื้นที่ที่คุณภาพดินดีเพียงพอและมีปริมาณน้ำฝนที่มากพอสมควร ถ้าหากจะปลูกยูคาลิปตัสในพื้นที่แห้ง แล้งกันดาร และไม่มีเทคโนโลยีที่เหมาะสม ผลผลิตต่อไร่จะลดลงเหลือเพียง หนึ่งในสี่เท่านั้น ปริมาณผลผลิตดังกล่าวจะไม่คุ้มกับการลงทุน นอกจากนี้ การเลือกพื้นที่ดังกล่าวเนื่องจากอยู่ไม่ไกลจากบริเวณท่าเรือน้ำลึกทำให้ค่า

ขนส่งต่ำที่สุด ทั้งนี้เนื่องจากผลผลิตดังกล่าวจะต้องขายแข่งขันกับประเทศอื่น เป็นต้นว่า ฟิลิปปินส์ มาเลเซีย และอินโดนีเซีย (มติชน, 13 มกราคม 2531),

จากคำอธิบายของบริษัทเชลล์นั้นชี้ให้เห็นว่า บริษัทเชลล์นั้นสนใจแต่เพียงต้นทุนและกำไรของบริษัทในระยะสั้นและไม่ได้สนใจปัญหาอย่างอื่นเลย เมื่อเกิดมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจก็ไม่มีใครที่จะใส่ใจแม้กระทั่งพระราชปราชญ์ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่มีต่อปัญหาสภาพแวดล้อมในระยะยาวหลังจากนั้น ผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยในจังหวัดจันทบุรี (ประชาชาติธุรกิจ, 30 พฤษภาคม 2531) ก็ได้นำประชาชนจังหวัดจันทบุรีประท้วงโครงการของบริษัทเชลล์ ผู้ประท้วงส่วนใหญ่เป็นเจ้าของสวนผลไม้และยางพารา ในที่สุดบริษัทเชลล์ได้ตัดสินใจยกเลิกโครงการดังกล่าว อย่างไรก็ตามการต่อสู้ของชาวไร่ชาวนาขนาดเล็ก นักอนุรักษ์ธรรมชาติและประชาชนโดยทั่วไปต่อการปลุกสวนยูคาลิปตัสก็ยังคงดำเนินต่อไป ถึงแม้การต่อสู้ในปัจจุบันจะไม่ดุเดือดแหลมคมเท่ากับเมื่อครั้งที่มีการต่อสู้เป็นระลอก ช่วงปี พ.ศ. 2530-2531 ทั่วประเทศก็ตาม ดังตัวอย่างของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นกับชาวอำเภอประจักษ์ เมื่อไม่นานมานี้ก็แสดงให้เห็นท่าทีของฝ่ายเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ยังคงมุ่งมั่นที่จะดำเนินการปลุกสวนยูคาลิปตัสตามนโยบาย พ.ศ. 2528 ในลักษณะดังกล่าวการต่อสู้ก็ยังคงต้องดำเนินต่อไป

บทส่งท้าย

ประเด็นปัญหาในเชิงเศรษฐศาสตร์การเมืองเกี่ยวกับยุคอาณานิคมนั้นเกิดจากการที่เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้พบว่า ยูคาลิปตัส ความลาดดูเลนซิส สวมกรอปลุกขึ้นได้ในพื้นที่ทั่วไปของประเทศไทย กรมป่าไม้เริ่มส่งเสริมให้ปลูกยูคาลิปตัสให้เป็นไม้พรวนหลายอย่างจริงจังตั้งแต่ พ.ศ. 2521 เป็นต้นมาโดยมีสาเหตุส่วนหนึ่งสืบเนื่องจากสามารถหาเมล็ดพันธุ์ราคาถูกเป็นจำนวนมากมาเพาะกล้าขายได้กำไรมหาศาล หลักฐานในเชิงประจักษ์ชี้ให้เห็นว่า อาจจะมีค่าธรรมเนียมเพื่อหาผลประโยชน์ร่วมระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่ระดับสูงในกระทรวงเกษตรและสหกรณ์กับเจ้าหน้าที่ในกรมป่าไม้ ต่อมาภายหลังข้าราชการกรมป่าไม้ไม่สามารถที่จะนำความคิดของตนผนวกเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (พ.ศ. 2525-2529) ในหลายกรณี

ได้มีนโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลประกาศออกมาสนับสนุนให้ธุรกิจของเอกชน “ปลูกป่าเศรษฐกิจ” โดยที่มีกรมป่าไม้เป็นผู้ออกโรงสนับสนุนอย่างเต็มที่ โดยมีจุดเน้นที่การปลูกยูคาลิปตัสเป็นสิ่งสำคัญ ได้มีการประกาศปีป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2527 โดยคณะรัฐมนตรี ติดตามด้วยนโยบายป่าไม้แห่งชาติ พ.ศ. 2528 ตามลำดับ

ในระยะเวลาที่ประกาศนโยบายดังกล่าวสอดคล้องกับช่วงที่มีการขยายตัวของอุตสาหกรรมผลิตเยื่อกระดาษดังกล่าวลดลงอย่างรวดเร็วเช่นกัน เมื่อสถานการณ์มีความเหมาะสม ธุรกิจที่อุปถัมภ์กลุ่มการเมืองจึงมีปฏิริยาสนองตอบต่อโอกาสของการลงทุนที่จะได้รับผลตอบแทนสูงทันที นักการเมืองและเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างก็กระทำให้ตัวเป็นผู้ที่อยู่ภายใต้การอุปถัมภ์ที่ดี โดยรับใช้ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของผู้อุปถัมภ์เป็นการตอบแทน ผู้ที่คัดค้านการปลูกสวนยูคาลิปตัสรวมทั้งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวก็ได้ทรงมีพระราชปรารภคัดค้านส่วนกลุ่มต่าง ๆ ก็ได้มีการเคลื่อนไหวอย่างจริงจัง โดยเฉพาะพระราชปรารภของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มีพื้นฐานจากอันตรายที่เห็นจากปัญหานิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม ในขณะที่เดียวกันนักธุรกิจซึ่งได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากข้าราชการและนักการเมืองต่างก็ดำเนินตามแผนการเพื่อหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในระยะสั้นซึ่งคาดว่าจะมีมากมายมหาศาลตลอดช่วงเวลา พ.ศ. 2530-2533 โครงการหลายโครงการได้รับการต่อต้านอย่างรุนแรงโดยมิได้มีแรงบันดาลใจจากปัญหานิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อม หากแต่เกิดจากการรุกที่ทำกินของราษฎรและป่าไม้ที่มีอยู่ตามธรรมชาติซึ่งเป็นแหล่งประกอบเลี้ยงชีพของราษฎรที่สำคัญในบริเวณดังกล่าว ผู้สนับสนุนการปลูกสวนยูคาลิปตัสไม่ได้มีเฉพาะทางนักธุรกิจ นักการเมือง และข้าราชการ รวมไปถึงนักวิชาการและสถาบันวิจัยที่มีชื่อเสียงด้วย ซึ่งถูกดึงเข้ามาสู่วงการต่อสู้ผ่านความช่วยเหลือทางการเงินขององค์กรที่ให้ความช่วยเหลือทางการเงินระหว่างประเทศ โดยได้รับการสนับสนุนโดยตรงจากรัฐบาลไทย มีร่องรอยและหลักฐานที่บริษัทข้ามชาติก็เข้ามาเกี่ยวข้องด้วยในประเด็นนี้ เนื่องจากเล็งเห็นโอกาสของการทำกำไรอย่างมหาศาล กลุ่มเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อผลเสียที่อาจจะเกิดขึ้นกับประเทศในระยะยาว จากประจักษ์พยานหลายประการที่สื่อให้เห็นถึงปัญหาที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการส่งเสริมให้ปลูกสวนยูคาลิปตัสขนาดใหญ่

ทั่วประเทศ ถ้าหากจะเว้นไม่กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว กลุ่มผู้ที่ต่อต้านการปลูกยูคาลิปตัสนั้นได้แก่ชาวไร่ชาวนาขนาดเล็ก ผู้ปลูกยูคาลิปตัสขนาดเล็ก นักอนุรักษ์ธรรมชาติและประชาชนโดยทั่วไป ปัญหาจากการปลูกสวนยูคาลิปตัสที่ตระหนักกันมากในขณะนี้คือปัญหาทางนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อม

สิ่งที่ขาดหายไปจากความเข้าใจและความคิดคำนึงของข้าราชการก็คือ ข้าราชการเหล่านี้ไม่เคยมีความคิดในสมองมาก่อนว่า ชาวบ้านและการร่วมมือของชุมชนจะสามารถแก้ปัญหาป่าไม้และการปลูกป่าในประเทศไทยได้ การเสนอให้มีการปลูกยูคาลิปตัสในประเทศไทยนั้นเป้าหมายในครั้งแรกนั้นมุ่งประเด็นที่การปลูกป่า แต่ในตอนสุดท้ายประเด็นถูกบิดเบือนไปกลายเป็นเรื่องของการปลูกพืชเศรษฐกิจ (มติชน, 2 กุมภาพันธ์ 2533) สำหรับป้อนอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษ กรมป่าไม้เองพยายามที่จะรวมเป้าหมายทั้งสองอย่าง คือ การปลูกป่าและการเป็นพืชเศรษฐกิจเข้าด้วยกัน และค่อนข้างจะชัดเจนว่า ธุรกิจเอกชนสนใจแต่เพียงในแง่ของพืชเศรษฐกิจที่จะป้อนอุตสาหกรรม

มีความชัดเจนมากเมื่อพิจารณาในรูปธรรมก็พบว่าวัตถุประสงค์ทั้งสองประการไม่สามารถดำเนินไปด้วยกันได้ ดังนั้นถ้าปรารถนาจะหาข้อยุติที่เหมาะสมเพื่อจะแก้ปัญหาการเสื่อมโทรมของสภาพแวดล้อม ขณะเดียวกันก็ต้องพยายามแก้ปัญหาความต้องการวัตถุดิบสำหรับป้อนโรงงานผลิตเยื่อกระดาษด้วยแล้ว คงจะต้องมาพิจารณาจากจุดเริ่มต้นใหม่ โดยที่จะต้องเริ่มตั้งประเด็นคำถามว่ายูคาลิปตัสนั้นเป็นต้นไม้ที่เหมาะสมที่จะนำมาใช้สำหรับโครงการ “ปลูกป่า” หรือไม่ คำตอบที่ชัดเจนก็คือไม่ใช่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งโครงการปลูกป่าในบริเวณแหล่งน้ำ อย่างไรก็ตามยูคาลิปตัสก็ยังเป็นต้นไม้ที่มีประโยชน์ที่ควรจะนำมาปลูกในบริเวณที่มีพื้นที่แห้งแล้งไม่สามารถปลูกพืชชนิดอื่นได้ เช่น กรณีพื้นที่บางพื้นที่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่แหล่งน้ำใต้ดินมีความเค็มเพื่อเป็นการปรับปรุงคุณภาพของดินในบริเวณพื้นที่ดังกล่าว และได้มีการพิสูจน์แล้วว่ายูคาลิปตัสสามารถเจริญเติบโตได้ดีในพื้นที่ดังกล่าวได้ และถ้าหากจำกัดให้ปลูกยูคาลิปตัสในลักษณะดังกล่าวเท่านั้นย่อมจะเห็นได้ชัดว่าการปลูกยูคาลิปตัสในลักษณะดังกล่าวย่อมก่อให้เกิด

เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่คุ้มกับการสนองความต้องการของอุตสาหกรรม
เยื่อกระดาษ

ปัญหาต่อไปก็คือจะมีทางเป็นไปได้หรือไม่ที่รัฐบาลจะสามารถดำเนิน
นโยบาย “ปลูกป่า” โดยไม่ต้องพึ่งความช่วยเหลือของธุรกิจเอกชน คำตอบอยู่
ที่ทัศนคติของเจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ที่มีต่อชาวบ้านในชุมชนชนบท ประจักษ์กรณีย์
ที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านชนบทหลายแห่งได้ชี้ให้เห็นว่า ถ้าหากชาวบ้านได้รับการ
มอบอำนาจและความรับผิดชอบ ชุมชนในชนบทก็อาจจะดูแลป่าไม้ของ
ตนเองได้เพื่อผลประโยชน์ของประชาคมในท้องถิ่น ในหลายกรณีที่ได้กล่าว
มาแล้วชี้ให้เห็นว่า ชาวบ้านต้องการจะรักษาป่าธรรมชาติเอาไว้มากกว่าการที่จะให้
มีการปลูกสวนยูคาลิปตัส ชาวบ้านสามารถมีแหล่งประกอบกรเลี้ยงชีพจาก
ป่าไม้ธรรมชาติได้ดีกว่า เนื่องจากป่าไม้เป็นทั้งแหล่งอาหาร ยารักษาโรค และ
พลังงานจากเชื้อเพลิง ถ้าหากชุมชนชนบททุกแห่งได้รับการสนับสนุนให้ดูแล
ป่าของตนเองเพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของตนในระยะยาว โครงการ
“ปลูกป่า” ของกรมป่าไม้จะได้รับการตอบสนองอย่างรวดเร็วและจะเร็วยิ่งกว่า
การตอบสนองต่อนโยบายดังกล่าวจากธุรกิจเอกชน ต้นไม้พื้นเมืองและสัตว์ป่า
ที่เคยอาศัยอยู่เดิมจะมีโอกาสกลับคืนมาบ้างถึงแม้จะไม่ทั้งหมดก็ตาม

จากข้อเท็จจริงที่ข้าราชการกรมป่าไม้สนใจแต่เพียงจะให้ธุรกิจของเอกชน
ดำเนินการปลูกนั้นก็เนื่องจากมองข้ามขีดความสามารถของชาวบ้านที่จะปลูก
ป่าและดูแลรักษาป่าไม้ เจ้าหน้าที่กรมป่าไม้ไม่ได้คำนึงว่า การสนับสนุนให้
ธุรกิจของเอกชน “ปลูกป่า” นั้นเป็นขบวนการที่ธุรกิจเอกชนทั้งหลายจะขับไล่
ชาวบ้านออกจากพื้นที่ป่าสงวน เนื่องจากการที่ธุรกิจเอกชนเหล่านี้จะต้องดูแล
ผลประโยชน์ในระยะยาวของตนเอง และสิ่งนี้ได้เกิดขึ้นในความเป็นจริงที่ทั้ง
กรมป่าไม้และธุรกิจเอกชนก็พยายามขับไล่ชาวบ้านออกจากพื้นที่บริเวณป่า
สงวน มีการถางป่าจนเตียนเพื่อใช้ปลูกยูคาลิปตัส ซึ่งเป็นการยั่วยุให้ชาวบ้าน
ต้องลุกขึ้นคัดค้านต่อสู้และทำการเผาสวนยูคาลิปตัสและแปลงเพาะชำ รวมทั้ง
สถานที่ราชการ ดังนั้นเพื่อเป็นการแก้สถานการณ์ดังกล่าวและแก้ปัญหาใน
ระยะยาวทิศทางที่พึงปรารถนาควรจะมีการจัดความคิดในแง่ลบของเจ้าหน้าที่
กรมป่าไม้ดังกล่าวให้หมดสิ้นไป

ปัญหาในการจัดหาวัตถุดิบเพื่อสนองความต้องการที่ขยายตัวอย่างรวดเร็วของอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษควรจะให้เป็นที่ของกลไกตลาดที่จะเป็นผู้ตัดสิน หน้าที่ของรัฐบาลมีแต่เพียงประการเดียว คือจะต้องให้ความสำคัญต่อผลกระทบที่มีต่อระบบนิเวศวิทยาและสภาพแวดล้อมในระยะยาวอันเกิดจากการทำลายป่าและต้นตอที่จะต้องมีเนื่องจากต้นทุนของวัตถุดิบทางอุตสาหกรรมจะต้องสูงขึ้นอันเป็นผลจากการอนุรักษ์ระบบนิเวศวิทยาอย่างเคร่งครัด ซึ่งธุรกิจเอกชนและผู้บริโภคจะต้องแบกรับภาระและหาทางใช้วัตถุดิบเหล่านั้นอย่างประหยัด และเป็นเรื่องของกลไกตลาดซึ่งรัฐไม่ควรจะเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีที่มีวัตถุประสงค์หลักที่จะต้องปกป้องผลประโยชน์ของธุรกิจเอกชน การที่รัฐบาลได้ดำเนินการในลักษณะที่กล่าวมาแล้วในอดีต ซึ่งยังคงทำต่อไปในปัจจุบันและอาจจะทำต่อไปในอนาคต ก็เพราะระบบอุปถัมภ์นั้นยังคงมีความเหนียวแน่นในสภาพเงื่อนไขของธุรกิจการเมืองในปัจจุบัน

บรรณานุกรม

ภาษาอังกฤษ

- Asian Development Bank. 1989. "Action Plan for a Private Tree Farms Development Program, Thailand: A Sociocommercial Approach" Research paper prepared by Pacmar , Inc. in association with A&R Consultants Co., Ltd. under the financial support of ADB.
- Chakrit Homjun, et. al. 1989. "Impact of Eucalyptus Plantation on Soil Properties and Subsequence Crapping in Northeast Thailand". A research paper under the financial support of the USAID and RDI of Khon Khaen University.
- Thailand Development Research Institute. 1989. "Potential of Commercial Fast-growing Tree Plantations in Thailand. "Paper No.3 presented to the seminar on **Economic Forest: Reality or Dream!** at Pleonjit Room, Imperial Hotel, Bangkok Thailand. 23 February
- Thailand Development Research Institute. 1990. **Quarterly Review Vol.5 No.2 June.**

ภาษาไทย

กรมป่าไม้, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์. 2531. รายงานประจำปี.

ประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท ที่พระราชทานในโอกาสต่าง ๆ อันเกี่ยวเนื่องกับกฎหมายตั้งแต่พุทธศักราช 2489 จนถึง 2529. 2530. คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และธนาคารทหารไทย จำกัด จัดพิมพ์เพื่อเฉลิมพระเกียรติในศุภมงคลวโรกาสที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยทูลเกล้าทูลกระหม่อม ถวายปริญญานิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ กรกฎาคม.

ดาว มงคลสมัย, วัชรียา โตสงวน และ ชัยยันต์ ดันดีวิธดาการ. 2530. "อุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษไทย" รายงานวิจัย เสนอ สมาคมอุตสาหกรรมกระดาษและเยื่อกระดาษไทย 28 สิงหาคม (เอกสารอัดสำเนา).

ธีระ พันธุ์มณี, เรืองเดช ศรีวรรณะ, ทรงพล เจตน์วันิช. 2532. "นโยบายภาครัฐ ความอยู่รอดและอนาคตอุตสาหกรรมเยื่อกระดาษไทย" เล่ม 2 เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง **ป่าเศรษฐกิจ: จริงหรือฝัน** จัดโดย มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ ห้องเพลินจิต โรงแรมอิมพิเรียล กรุงเทพฯ 23 กุมภาพันธ์.

ธีระ พันธุมวณิช และเพื่อน. 2531. **ประมวลทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศไทย** กรุงเทพฯ: มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย, กุมภาพันธ์.

นิเวศน์ เฟื่องจันทร์. 2532. “อุตสาหกรรมเยื่อกระดาษกับเศรษฐกิจปัจจุบัน” รายงานเศรษฐกิจรายเดือน ธนาคารกรุงเทพ, พฤศจิกายน 4.

เรืองเดช ศรีวรรณ, จีรพรรณ ชีรานนท์. 2532. “ที่ดินปลูกไม้โตเร็วมีจริงหรือ: ตัวอย่างการใช้ระบบสารสนเทศทางภูมิศาสตร์ (Geographic information system) ในการหาพื้นที่ที่เหมาะสมกับสวนป่าไม้โตเร็ว” เล่ม 5 เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง **ป่าเศรษฐกิจ: จริงหรือฝัน** จัดโดย มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ ห้องเพลินจิต โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพฯ 23 กุมภาพันธ์.

รัชนี้ สนทนก. 2533. “การปลูกไม้ยูคาลิปต์สเชิงเศรษฐกิจในจังหวัดฉะเชิงเทรา” ใน วารสาร **เศรษฐกิจการเกษตรวิจัย** ปีที่ 18 ฉบับที่ 36 เมษายน-มิถุนายน หน้า 37-57.

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย. 2532. “ป่าเศรษฐกิจ: จริงหรือฝัน” เล่ม 1 เอกสารประกอบการสัมมนาเรื่อง **ป่าเศรษฐกิจ: จริงหรือฝัน** จัดโดย มูลนิธิสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย ณ ห้องเพลินจิต โรงแรมอิมพีเรียล กรุงเทพฯ 23 กุมภาพันธ์.

บทความในหนังสือพิมพ์

ข่าวพาณิชย์

เหล้ากิจไพศาล “ยูคาลิป-ความขัดแย้งลูกกลมสู่หมู่บ้าน” (29 กันยายน 2530): 8-9

ประชาชาติธุรกิจ

บริษัทเซลล์ (ประเทศไทย) จำกัด “โครงการปลูกป่าและผลิตชิ้นไม้สับเพื่อการส่งออกของเซลล์ข้อมูลและข้อคิดบางประการ” (13 มกราคม 2531): 19

รายงานพิเศษเรื่อง “สวนป่า ‘วนาธร’ ปัญหาหนักอกของเซลล์” (30 เมษายน 2531): 7

มติชน

กลุ่มศึกษาปัญหาเกษตร (กศก.) 2530. “โครงการปลูกป่ายูคาลิปตัส 1,200 ล้าน
ของเชลล์: คำถาม สามประการที่ควรชี้แจง” (26 พฤศจิกายน): 9

ข่าว (1 มีนาคม 2530)

ข่าว (1 เมษายน 2530)

“ชาวบ้านนับพันชุมนุมร้องปล่อยผู้ต้องหาคดีเผาป่ายูคาลิปตัส” (10 มกราคม
2534): 1,21

เดชา ศิริภัทร “ปลูกป่า ‘เฉลิมพระเกียรติ’ เพื่อยูคาลิปตัส” (29 มิถุนายน 2531): 9
บทความพิเศษเรื่อง “การประท้วง-ตัด-จุดเผายูคาลิปตัสที่บุรีรัมย์: บท
พิสูจน์นโยบาย ‘คลังไม้เทวดา’ ของ กรมป่าไม้” (25 มีนาคม 2531): 8

ไพศาล สังข์โวลี “วิกฤตยูคาลิปตัส ในปี ‘อีสานเขียว’ ” (19 ตุลาคม 2531): 9

ไพศาล สังข์โวลี, คณะกรรมการเผยแพร่และส่งเสริมงานพัฒนา “ฮือเผา-ตัด
ยูคาลิปตัส ที่ป่าดงใหญ่ 4 บุรีรัมย์” (26 มีนาคม 2531): 3

รายงานเรื่อง “ยูคาลิปตัสกับสถานการณ์ ‘เยื่อกระดาษ’ ในอนาคตจะถึง
ทางตัน” (7 เมษายน 2533): 6

อรรวรรณ คุณเจริญ, โครงการฟื้นฟูชีวิตและธรรมชาติ “จากอะราครูช ถึง ‘สวน
กิตติ’ ฤๅโคกนาฏกรรมจะซ้ำรอย” (2 กุมภาพันธ์ 2533): 9

สยามรัฐ

รายงานเรื่อง “จากยูคาลิปตัสถึงป่าสงวนโนนลานก่อนเกิดเหตุ” (17 มีนาคม
2531): 2

ส่วนวิจัยเกษตรกรรม ฝ่ายวิชาการ ธนาคารกสิกรไทย “ไม้ยูคาลิปตัส: จาก
สวนป่ามาเป็นไม้อุตสาหกรรม” (10 สิงหาคม 2530): 6

เส้นทางเศรษฐกิจวีว

“ปิดป่าแล้วจะมีใครมาเปิดป่า... ?” (4-10 กุมภาพันธ์ 2532): 4

สารสนเทศ หนังสือประมวลข่าวสารข้อมูลไทย

ปีที่ 3 ฉบับที่ 5 (พฤษภาคม 2532):100/495

ปีที่ 4 ฉบับที่ 1 (มกราคม 2533):200/47

ปีที่ 4 ฉบับที่ 3 (มีนาคม 2533):300/343

สยามจดหมายเหตุ บันทึกข่าวสารและเหตุการณ์

ปีที่ 15 ฉบับที่ 15 (19 มกราคม-25 มกราคม 2533):404

ปีที่ 15 ฉบับที่ 18 (27 เมษายน-3 พฤษภาคม):485

บางส่วนของประมวลพระราชดำรัสและพระบรมราโชวาท

“.....ในป่าสงวนซึ่งทางราชการได้ขีดเส้นไว้ว่าเป็นป่าสงวนหรือป่าจำแนก แต่ที่เราขีดเส้นไว้ ประชาชนก็มีอยู่ในนั้นแล้ว เราจะออกกฎหมายป่าสงวนไป บังคับคนที่อยู่ในป่าที่ยังไม่ได้สงวน แล้วเพิ่งไปสงวนทีหลังโดยขีดเส้นบนเศษกระดาษก็ดูชอบกลอยู่แต่มีปัญหาเกิดขึ้น ที่เมื่อขีดเส้นแล้ว ประชาชนที่อยู่ในนั้นก็กลายเป็นผู้ฝ่าฝืนกฎหมายไป ถ้าดูตามกฎหมายเขาก็ฝ่าฝืน เพราะว่าตรามาเป็นกฎหมายโดยชอบธรรม แต่ถ้าตามธรรมชาติใครเป็นผู้ทำผิดกฎหมาย ก็ผู้ที่ขีดเส้นนั่นเอง เพราะว่าบุคคลที่อยู่ในป่านั้นเขาอยู่ก่อน เขามีสิทธิในทางเป็นมนุษย์ หมายความว่าทางราชการบุกรุกบุคคล ไม่ใช่บุคคลบุกรุกกฎหมายบ้านเมือง.....แต่บุคคลที่อยู่ในนั้นก็กลับเป็นผู้บุกรุกที่เจ้าของอันนี้ก็ เป็นสิ่งที่มหัศจรรย์อยู่ เพราะว่าเมื่อเปิดแล้ว ผู้ที่อยู่ในป่าและปฏิบัติดำเนินชีวิต อย่างธรรมดาควรจะมีสิทธิในที่นั้น แต่กลับมาเป็นผู้บุกรุก บุกรุกที่ดินที่มีเจ้าของ นี้ก็เพราะเหตุว่าเมื่อป่าสงวนนั้นเปิดออกมาเป็นป่าเปิด ก็มีผู้ไปจับจองทำกิน ผู้ที่เป็นเจ้าของ ที่ไปจับจองไว้ก็ถูกต้องตามกฎหมาย ก็ไปขับไล่คนที่อยู่ในนั้น คนที่อยู่ในนั้นเดิมก็กลับเป็นจำเลยอีก เป็นจำเลยในกรณีว่าบุกรุกที่ของคนอื่น อันนี้เห็นว่าไม่ยุติธรรมอย่างยิ่ง.....”

“ที่เล่าให้ฟังเพราะว่าได้ไปประสบปัญหานี้ มีความเดือดร้อนอย่างยิ่งว่า ประชาชนในเมืองไทยจะไร้ที่ดิน และถ้าไร้ที่ดินแล้วก็จะทำงานเป็นทาสเขา ซึ่งเราไม่ปรารถนาที่จะให้ประชาชนเป็นทาสคนอื่น.....แต่เวลานี้กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างน่ากลัว คือ ประชาชนกำลังจะเป็นทาสที่ดิน ให้มีนายทุนมากดกดหัว ซึ่งข้อนี้ก็น่าคิดอยู่ เพราะว่าเมืองไทยซึ่งเคยโดนประณามจากคนบางส่วนว่าเป็นระบบศักดินาจักรวรรดินิยม.....” (ประมวลพระราชบัญญัติและพระบรมราโชวาท 2530: 55-56)

- เอกสารนี้จัดทำขึ้นเพื่อเป็นบริการทางวิชาการ ความเห็นที่ปรากฏในเอกสารนี้เป็นของผู้เขียน มิใช่ของสมาคมสังคมนิยมแห่งประเทศไทย
- เอกสารนี้มิได้มีบทวิงวอนที่จะผลักดันหรือกดดันให้ระบบและการตัดสินใจของสมาชิก รัฐบาลและคณะกรรมการฯ ของรัฐสภาเป็นอย่างใด